

Nr 52

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.; given Stockholms slott den 6 februari 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.; och
- 2) lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 1940 års lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. samt motsvarande lag beträffande den utländska försäkringsrörelsen här i riket ersättes med ny lagstiftning. Förslaget har utarbetats under beaktande av försäkringsbolagens krigsplanläggning. De nya lagarna, vilka i likhet med nuvarande lagstiftning givits fullmaktskaraktär, upptar förutom de beredskapsbefogenheter, som hittills tillkommit Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen, viktiga nya befogenheter syftande till att i ett extraordinärt läge anpassa försäkringsverksamheten efter förhållandena.

För att möjliggöra att vissa försäkringsgrenar enligt beredskapsplaneringen nedlägges i ett krigsläge och försäkringsverksamheten koncentreras till mera betydelsefulla branscher, föreslås sålunda att Kungl. Maj:t får befogenhet förordna att försäkringsavtal, dock ej beträffande livförsäkring, inom viss gren för bestämd tid eller tills vidare skall upphöra att gälla. Även i andra hänseenden ges Kungl. Maj:t möjlighet ingripa i gällande försäkringsavtal. Enligt förslaget öppnas vidare viss möjlighet att göra avvikelser från gällande bestämmelser om aviseringskyldighet samt att medgiva anstånd

med premiebetalning och fullgörande av betalningsskyldighet som åvilar försäkringsgivaren. För att under krigsförhållanden vidmakthålla brandförsäkringarna å byggnader även om premiebetalning uteblir föreslås befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna att underlåtenhet att erlægga premie ej skall inverka på försäkringsgivarens ansvarighet enligt försäkringsavtalet. För tid under vilken sådant förordnande gäller skall enligt förslaget försäkringsgivaren äga förmånsrätt i den försäkrade egendomen för oguldna premier.

Förslag

till

Lag

med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—13 §§ och 17 § äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, skall förordnandet senast före nästkommande riksdagssessions avslutande av Konungen upphävas.

Föreligga eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—13 §§ och 17 § stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

2 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag, å vilket lagen om försäkringsrörelse äger tillämpning, att utan återförsäkring ikläda sig ansvarighet på en och samma risk för högre belopp än som jämlikt bolagsordningen kunnat ske. Inspektionen må även medgiva ömsesidigt försäkringsbolag att överskrida i bolagsordningen angiven begränsning av återförsäkringen i förhållande till den direkta försäkringen.

3 §.

Inländskt försäkringsbolag, varå lagen om försäkringsrörelse äger tillämpning, må inom försäkringsgren, som omfattas av koncession för återförsäkringsrörelse, meddela återförsäkring utan hinder av föreskrift i bolagsordningen om begränsning av bolagets verksamhet till riket eller viss del av riket eller till visst slag av egendom. Återförsäkring som nu sagts må dock ej avse livförsäkring eller annan personförsäkring.

4 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller lån å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäk-

ringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om försäkringsrörelse till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras.

5 §.

Försäkringsinspektionen äger helt eller delvis medgiva inländskt försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, tillstånd att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden så ock befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

6 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag att avvikelse göres från vad i bolagsordning eller lagen om försäkringsrörelse stadgas angående tid och plats för vidtagande av åtgärd. Sådant medgivande må dock ej avse föreskrift om talans väckande eller om åtgörande som ankommer på domstol.

7 §.

Finnes på grund av förhållanden, som i 1 § avses, oundgängligt att starkt begränsa försäkringsverksamheten i riket, äger Konungen beträffande viss försäkringsgren förordna, att avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av inländskt försäkringsbolag, skall för bestämd tid eller tills vidare upphöra att gälla. Om vad därvid är att iakttaga beträffande försäkringstagares rätt meddelas bestämmelser av Konungen.

8 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag meddela förordnande om premies storlek samt, beträffande försäkringsavtal som ej avser livförsäkring, om självrisk att gälla utan hinder av att försäkringsavtal innehåller därifrån avvikande villkor.

9 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag medgiva avvikelser från bestämmelserna i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal, däremot svarande försäkringsvillkor eller 16 § lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

10 §.

Konungen äger medgiva försäkringstagare hos inländskt försäkringsbolag anstånd med erläggande av premie under högst tre månader från förfallodagen.

Konungen må ock medgiva inländskt försäkringsbolag anstånd under högst tre månader med fullgörande av betalningsskyldighet i anledning av annan försäkring än sådan, varå lagen om krigsansvarighet äger tillämpning.

11 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag förordna, att försäkringstagares underlåtenhet att erlægga premie för brandförsäkring å byggnad, hörande till fast egendom eller tomträtt eller vattenfallsrätt, icke skall inverka å försäkringsgivarens ansvarighet jämlikt försäkringsavtalet.

För fordran å ogulden premie, som avser tid under vilken förordnande enligt första stycket gäller, äger försäkringsgivaren ur den försäkrade egendomen njuta betalning med samma förmånsrätt som enligt 17 kap. 6 § han-

delsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom; dock att förmånsrätt må åtnjutas utan hinder av att premie stått ogulden längre tid än ett år efter förfallodagen.

Konungen äger förordna, att förmånsrätt som nu sagts skall gälla även ränta å oguldet premiebelopp.

12 §.

Finnes anledning antaga, att utländsk försäkringsanstalt på grund av förhållanden, som i 1 § avses, icke kommer att fullfölja avtal, varigenom den meddelat återförsäkring åt svenskt försäkringsbolag, äger Konungen förbjuda svenskt försäkringsbolag att under tid, då bestämmelserna i denna paragraf äga tillämpning, fullfölja avtal, varigenom det meddelat återförsäkring åt försäkringsanstalter, som tillhöra den utländska anstaltens hemland, ävensom att sluta nya sådana avtal med dem.

13 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag förordna om avvikelser från 18 och 21 §§ lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

14 §.

Vid krig, vari riket befinner sig, eller efter det sådant krig upphört äger Konungen i fråga om inländskt försäkringsbolag med avseende å bestämmelserna i 93 §, i 205 § såvitt däri hänvisas till 93 § samt i 262 § lagen om försäkringsrörelse föreskriva sådana avvikelser, som kunna erfordras i anledning av kriget.

15 §.

Vid beslut som Konungen eller försäkringsinspektionen meddelar med stöd av 2 § eller någon av 4—14 §§ må fästas de villkor som finnas skälige.

Har försäkringsinspektionen lämnat medgivande enligt 2 § och därvid föreskrivit villkor, skall, om villkoret åsidosättes, vad i 288, 289, 320, 321, 323 och 324 §§ lagen om försäkringsrörelse är stadgat för överträdelse av bolagsordningen äga motsvarande tillämpning.

16 §.

Försäkring, som under tid då bestämmelserna i 2 eller 3 § ägt tillämpning meddelats med stöd av dessa bestämmelser, skall gälla utan hinder därav att nämnda tid gått till ända.

Det ankommer på den beslutande myndigheten att avgöra, i vad mån medgivande eller förordnande, som meddelats jämlikt någon av bestämmelserna i 4—15 §§, skall gälla jämväl efter det att bestämmelsen upphört att äga tillämpning.

17 §.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att fullgöra vad som enligt denna lag ankommer på Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 21 juni 1940 (nr 541) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.

Förslag
till
Lag
med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—14 §§ och 19 § äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är det samma förfallet. Upphör krigsfaran, skall förordnandet senast före nästkommande riksdagssessions avslutande av Konungen upphävas.

Föreligga eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—14 §§ och 19 § stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

2 §.

Finnes anledning antaga, att utländsk försäkringsanstalt, som jämlikt lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket driver sådan rörelse, på grund av förhållanden som i 1 § sägs (*krigsförhållanden*) icke kommer att infria härstädes ingångna förbindelser till försäkringstagare, äger Konungen förbjuda anstalten att under tid, då bestämmelserna i denna paragraf äga tillämpning, fortsätta verksamheten här i riket.

3 §.

Har på sätt i 2 § sägs förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt att fortsätta verksamheten här i riket, skall, där verksamheten omfattar livförsäkring, för tillvaratagande av livförsäkringstagarnas rätt en särskild administration inträda. Med avseende å denna skall i tillämpliga delar gälla vad i 296 §, 297 § 1 mom. och 298 § lagen om försäkringsrörelse finnes stadgat; dock att vad i 297 § 1 mom. fjärde stycket sägs om registrering i stället skall avse tillkännagivande i allmänna tidningarna. Har särskild administration inträtt skall vad i 165 § lagen om försäkringsrörelse är stadgat om förbud mot att meddela nya försäkringar äga motsvarande tillämpning. I fall som här avses må överlåtelse av livförsäkringarna ske, förutom till

svenskt försäkringsbolag, jämväl till utländsk anstalt, som erhållit koncession för livförsäkringsrörelse här i riket.

Där vid försäkringarnas överlåtande uppstått överskott, skall ur detta i första hand gäldas kostnaden för administrationen och oguldet sådant bidrag, varom förmåles i 26 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, varefter återstoden skall, där ej Konungen annorlunda föreskriver, efter det krigsförhållandena upphört överlämnas till den anstalt, vars försäkringar varit föremål för administration.

4 §.

Har utländsk försäkringsanstalt i annat fall än i 3 § avses upphört att driva livförsäkringsrörelse här i riket, äger Konungen, under förutsättning som i 2 § sägs, besluta, att administration på sätt i 3 § förmåles skall inträda. Konungen äger ock med avseende å sådan anstalt besluta, att i denna lag föreskrivet administrationsförfarande helt eller delvis skall tillämpas jämväl vid administration, som inträtt på grund av bestämmelserna i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

5 §.

Kommer icke i den ordning, som avses i 3 §, överlåtelse av livförsäkringarna till sländ, skall, där ej Konungen annorlunda bestämmer, administrationen fortsättas så länge krigsförhållandena äro för handen eller tills dessförinnan samtliga livförsäkringar upphört.

Vid krigsförhållandenas upphörande skall, såvitt ej Konungen annorlunda bestämmer, försäkringsinspektionen till den utländska försäkringsanstalten avgiva redovisning för administrationen samt, om då livförsäkringar finnas löpande, erbjuda anstalten att återtaga rörelsen och därvid övertaga samtliga till administrationsboet hörande livförsäkringar. Sådant övertagande må ej ske, med mindre vid övertagandet förefintlig brist i belopp, som jämlikt 6 eller 15 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket skall vara nedsatt, blivit av anstalten fylld. Har ej anstalten inom två månader från erbjudandet återtagit rörelsen och fyllt bristen, vare frågan förfallen och åligger det försäkringsinspektionen att hos Konungen göra anmälan om förhållandet.

Har anmälan enligt andra stycket gjorts, ankommer det på Konungen att förordna om administrationens fortsättande eller om administrationsboets avveckling genom fördelning av tillgångarna. I senare fallet meddelar Konungen tillika erforderliga föreskrifter angående avvecklingen och fördelningen.

6 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller lån å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäkringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras.

7 §.

Försäkringsinspektionen äger helt eller delvis medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, tillstånd att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden så ock befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

8 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, att avvikelse göres från vad i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas angående tid och plats för vidtagande av åtgärd. Sådant medgivande må dock ej avse föreskrift om talans väckande eller om åtgörande som ankommer på domstol.

9 §.

Finnes på grund av förhållanden, som i 1 § avses, oundgängligt att starkt begränsa försäkringsverksamheten i riket, äger Konungen beträffande viss försäkringsgren förordna, att avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, skall för bestämd tid eller tills vidare upphöra att gälla. Om vad därvid är att iakttaga beträffande försäkringstagares rätt meddelas bestämmelser av Konungen.

10 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, meddela förordnande om premies storlek samt, beträffande försäkringsavtal som ej avser livförsäkring, om självrisk att gälla utan hinder av att försäkringsavtal innehåller därifrån avvikande villkor.

11 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, medgiva avvikelse från bestämmelserna i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal, däremot svarande försäkringsvillkor eller 16 § lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

12 §.

Konungen äger medgiva försäkringstagare hos utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, anstånd med erläggande av premie under högst tre månader från förfallodagen.

Konungen må ock medgiva anstalt som i första stycket sägs anstånd under högst tre månader med fullgörande av betalningsskyldighet i anledning av annan försäkring än sådan, varå lagen om krigsansvarighet äger tillämpning.

13 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, förordna, att försäkringstagares underlåtenhet att erlagga premie för brandförsäkring å byggnad, hörande till fast egendom eller tomträtt eller vattenfallsrätt, icke skall inverka å försäkringsgivarens ansvarighet jämlikt försäkringsavtalet.

För fordran å ogulden premie, som avser tid under vilken förordnande enligt första stycket gäller, äger försäkringsgivaren ur den försäkrade egendomen njuta betalning med samma förmånsrätt som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom; dock att förmånsrätt må åtnjutas utan hinder av att premie stått ogulden längre tid än ett år efter förfallodagen.

Konungen äger förordna, att förmånsrätt som nu sagts skall gälla även ränta å oguldet premiebelopp.

14 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, förordna om avvikelse från 18 och 21 §§ lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

15 §.

Vid beslut som Konungen eller försäkringsinspektionen meddelar med stöd av någon av 6—14 §§ må fästas de villkor som finnas skäligena.

16 §.

Har jämlikt 2 § förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, att fortsätta verksamheten eller har beslut meddelats jämlikt 4 §, skola, såvitt ej Konungen annorlunda förordnar, bestämmelserna i denna lag rörande administrationen äga giltighet jämväl efter det att ifrågavarande lagbestämmelser upphört att äga tillämpning.

Det ankommer på den beslutande myndigheten att avgöra, i vad mån medgivande eller förordnande, som meddelats jämlikt någon av bestämmelserna i 6—15 §§, skall gälla jämväl efter det att bestämmelsen upphört att äga tillämpning.

17 §.

Vad i 3—5 §§ och 16 § stadgas angående livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller längre tid än tio år.

18 §.

Konungen bestämmer den dag, då med avseende å denna lag krigsförhållandena skola anses hava upphört.

19 §.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att fullgöra vad som enligt denna lag ankommer på Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 21 juni 1940 (nr 542) med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 december 1958.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *ny lagstiftning om försäkringsrörelse vid krig m. m.* samt anför därvid följande.

I. Inledning

Bestämmelser till reglering av försäkringsverksamheten i ett krigsläge har upptagits i två beredskapslagar, nämligen *lagen den 21 juni 1940 (nr 541) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.* och *lagen den 21 juni 1940 (nr 542) med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.* Båda lagarna har fullmaktskaraktär och innefattar befogenheter för Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen syftande till en anpassning av försäkringsverksamheten efter extraordinaära förhållanden.

Med två skrivelser, båda av den 29 juni 1957, har *försäkringsinspektionen* framlagt förslag till ny lagstiftning, avsedd att ersätta nu nämnda båda beredskapslagar. Till den del inspektionens förslag tar sikte på nya bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. har detsamma grundats på en av Svenska försäkringsbolags riksförbund i skrivelse till inspektionen av den 31 mars 1955 gjord framställning med förslag i ämnet.

Över inspektionens förslag har, efter remiss, *yttranden* avgivits av Svea hovrätt, statskontoret, kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens krigsskadenämnd, Folksam, Trafikförsäkringsföreningen, Husdjursförsäkringsföretagens förening, Föreningen av utländska försäkringsbolags generalagenter. Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges allmänna hypoteksbank och Sveriges fastighetsägareförbund, varjämte dels Svenska försäkringsbolags riksförbund och Svenska livförsäkringsbolags förening dels konungariket Sveriges stadshy-

potekskassa och Svenska bostadskreditkassan å ömse håll avgivit gemensamt yttrande.

Kommerskollegium har bifogat utlåtanden från Sveriges industriförbund, Stockholms handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Gotlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg, handelskammaren i Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare.

Sveriges allmänna hypoteksbank har bilagt utlåtanden från fyra hypoteksföreningar.

II. Den inländska försäkringsrörelsen

Nuvarande bestämmelser

Såsom inledningsvis framgått har 1940 års lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. karaktären av en fullmaktslag. För att lagens bestämmelser (2—7 §§) skall träda i tillämpning fordras särskilt förordnande enligt 1 §. Dylikt förordnande kan meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnandet meddelas av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke. Om riksdagen ej är samlad, kan provisoriskt förordnande meddelas av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande skall underställas nästföljande riksdag. Godkännes det icke inom trettio dagar från riksdagens början, skall förordnandet efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Har förordnande meddelats om tillämpning av bestämmelserna i 2—7 §§, gäller i huvudsak följande.

Enligt 2 § äger försäkringsinspektionen medgiva inländskt försäkringsbolag — med undantag av bolag som avses i 265 § c) 1917 års lag om försäkringsrörelse (sockenbolag) — att under iakttagande av de villkor, inspektionen finner skäligen föreskriva, utan återförsäkring ikläda sig ansvarighet på samma risk för högre belopp än som kunnat ske jämlikt bolagsordningen. Har sådant medgivande lämnats, skall påföljd, som eljest enligt lagen om försäkringsrörelse är stadgad för överträdelse av bolagsordningen, inträda där villkor som inspektionen föreskrivit åsidosättes.

Lagen ger i 3 § inländskt försäkringsbolag — dock ej sockenbolag — rätt att, utan hinder av föreskrift i bolagsordningen om begränsning av bolagets verksamhet till visst slag av egendom eller till riket eller viss del av riket, meddela återförsäkring å brandförsäkring av egendom av annat slag eller å annan ort än sålunda föreskrivits. Med hänsyn till utformningen av bestämmelserna i 1917 års lag stadgas samtidigt, att därest ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhet endast avser att meddela försäkring av egendom inom ett län, med stöd av vad nyss sagts meddelar återförsäkring å brand-

försäkring av egendom utom länet, bolaget dock skall anses vara av det slag som avses i 262 § 1917 års lag (länsbolag).

I 4 § stadgas, att inländskt ömsesidigt försäkringsbolag må, utan hinder av stadgandet i 118 § 1917 års lag, vid meddelande åt annat bolag av återförsäkring å brandförsäkring träffa förbehåll, att det sistnämnda bolaget ej skall vara delägare i det förra bolaget. Har sådant förbehåll träffats, skall, i händelse av brist som avses i 139 § 1917 års lag, delägarna ej vara pliktiga att vidkännas uttaxering till infriande av förbindelse på grund av återförsäkringen.

I 5 och 6 §§ meddelas vissa särskilda bestämmelser, som rör inländska försäkringsbolag, vilka driver livförsäkringsrörelse. Enligt den förstnämnda paragrafen äger försäkringsinspektionen medgiva sådant bolag att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller förskott å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäkringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om försäkringsrörelse till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras, i den mån det av försäkringsinspektionen prövas kunna ske utan förfång för försäkringstagarnas säkerhet. Jämlikt 6 § äger inspektionen vidare att helt eller delvis medgiva sådant bolag rättighet att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden samt befria det från skyldighet att lämna förskott å sådana försäkringar.

Om det finns anledning att antaga, att utländsk försäkringsanstalt på grund av krigsförhållanden icke kommer att fullfölja avtal, varigenom den meddelat återförsäkring åt svenskt försäkringsbolag, äger Kungl. Maj:t enligt 7 § förbjuda svenska försäkringsbolag att under tid, då förordnande enligt 1 § gäller, fullfölja avtal, varigenom de meddelat återförsäkring åt försäkringsanstalter som tillhör den utländska anstaltens hemland, ävensom att sluta nya sådana avtal med dem.

I 8 § regleras frågan om giltighetstiden för medgivanden m. m. som gjorts enligt lagen. Sålunda fastslås där, att försäkring, som under tid, då förordnande enligt 1 § gäller, meddelats med tillämpning av 2, 3 eller 4 §, är giltig utan hinder därav att nämnda tid gått till ända. Det förklaras vidare att det ankommer på försäkringsinspektionen att avgöra, i vad mån enligt 5 eller 6 § lämnat medgivande må gälla även efter sagda tid.

Enligt lagens sista paragraf, 9 §, gäller att Kungl. Maj:t vid krig, vari riket befinner sig, eller efter det sådant krig upphört i fråga om vissa regler angående upprättande av balansräkning (48, 149 och 212 §§ 1917 års lag) äger föreskriva sådana avvikelser, som kan erfordras i anledning av kriget. Det må anmärkas att beslut i enlighet med paragrafen får meddelas oberoende av förordnande enligt 1 §.

Genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 543) har Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens samtycke, förordnat att vad i 2—7 §§ stadgas skall äga tillämpning tills vidare. Detta förordnande har icke sedermera upphävts.

Försäkringsväsendets krigsorganisation

Enligt försäkringsbolagens krigsplanläggning skall i händelse av krig inrättas ett antal för bolagen gemensamma distriktscentraler. I varje län skall finnas en eller två sådana centraler. Dessa skall i första hand bistå allmänheten med erforderliga upplysningar och anvisningar på försäkringsområdet. Distriktscentralerna skall också samarbeta med statens krigsskadekommitté. I den mån enskilda försäkringsbolag på grund av krigsförstörelse, sammanbrott av den lokala representationen eller andra förhållanden blir urståndsatta att själva fortsätta verksamheten, skall distriktscentralerna träda in och mottaga skadeanmälningar, registrera inträffade försäkringshändelser samt om möjligt utreda försäkringsfallen, allt i syfte att skapa underlag för en framtida återuppbyggnad av vederbörande bolags verksamhet. Beträffande försäkringsfrågor, som rör fungerande försäkringsbolag, innefattar således distriktscentralernas planerade verksamhet endast en orientering och hänvisning. Arbetet är begränsat till de branscher, som under kriget upprätthålles. Ingen nyteckning, premieuppbörd eller skadestämning skall ske genom förmedling av centralerna.

Flertalet försäkringsbolag avser att i ett krigsläge helt eller delvis nedlägga försäljnings- och organisationsavdelningarna.

Även vissa försäkringsgrenar anses böra nedläggas i fall av krig. Orsaken härtill är dels att grenarna ifråga är av mindre betydelse för folkhushållet och dels att det uppkommer svårigheter av olika slag att driva dem. Svenska försäkringsbolags riksförbund har i sin tidigare omnämnda skrivelse gjort en angelägenhetsgradering av de vanligen förekommande försäkringsgrenarna genom att inordna dem i tre grupper, där grupp I representerar de mest angelägna och grupp III de minst angelägna branscherna.

Till *grupp I* räknar förbundet livförsäkring, brandförsäkring, sjöförsäkring, trafikförsäkring, traktorförsäkringens obligatoriska del samt transportförsäkring. Till denna grupp anses också möjligen böra föras övrig motorfordonsförsäkring, dock i så fall med en självrisk som begränsar försäkringen till mera katastrofliknande skador.

Grupp II omfattar brandavbrottsförsäkring, maskinavbrottsförsäkring, maskinförsäkring (med undantag av traktor- och värmeledningsförsäkring), ansvarighetsförsäkring (försedd med ökad självrisk), sjuk- och olycksfallsförsäkring (begränsad till invaliditets- och dödsfallsersättning), inbrottsförsäkring, rånförsäkring och vattenledningsskadeförsäkring.

Till *grupp III* hänföres cykelförsäkring, garantiförsäkring, glasförsäkring, kreditförsäkring, regnförsäkring, resgodsförsäkring, smykeförsäkring, stormförsäkring, traktorförsäkring (med undantag av den obligatoriska delen), värmeledningsförsäkring, yachtförsäkring och diverseförsäkring.

Enligt förbundets uppfattning bör de till grupp III hörande försäkringsgrenarna nedläggas i fall av krig. Befinnes det nödvändigt, att jämväl verksamheten inom någon eller några av branscherna inom grupp II nedlägges, anser förbundet att sjuk- och olycksfallsförsäkring samt inbrotts-, rånför- och vattenledningsskadeförsäkring därvid i första hand bör komma i fråga.

På återförsäkringsområdet påkallar ett krigsläge särskilda organisatoriska åtgärder. Om en återförsäkringsgivare faller bort, möter det under normala förhållanden icke några oöverstigliga svårigheter för direktförsäkringsgivaren att på annat håll avbörd sig den risk han icke anser sig själv kunna stå. Skulle vårt land på grund av krigsförhållanden bli avspärrat, kan däremot situationen bli den, att de svenska försäkringsgivarnas förbindelser med de utländska återförsäkringsgivarna brytes och att därför de svenska bolagens faktiska ansvarighet ökas med ett belopp motsvarande vad som avgivits i återförsäkring till utländska bolag. I ett sådant läge kan också de i Sverige såsom direktförsäkringsgivare arbetande utländska bolagen bli tvingade att upphöra med sin verksamhet. Om icke de försäkringstagare, som täckt hela eller en del av sitt försäkringsbehov hos ett sådant utländskt bolag, kan få försäkringarna överförda på svenska bolag, blir de helt eller delvis utan försäkringsskydd. Skall de svenska bolagen övertaga dessa de utländska försäkringsgivarnas direktförsäkringar, kommer deras ansvarighet att ytterligare ökas. Detta kommer att medföra stora svårigheter särskilt ifråga om de försäkringsobjekt, beträffande vilka de svenska bolagen redan tidigare svarar för så stora försäkringssummor, som de anser sig ha möjlighet att täcka.

I början av det andra världskriget träffades vissa anordningar för att bemästra en dylik situation. Sålunda bildades år 1940 tre s. k. krigskonsortier, nämligen Svenska Brandstodskonsortiet, Svenska Tariffbrandförsäkringsbolags konsortium och Svenska Brandförsäkringsanstalters konsortium. Samtidigt bildades motsvarande konsortier i Norge. Dessa konsortiers verksamhetsområde är enligt hittills gällande avtal begränsat till brandförsäkring (inkl. brandavbrottsförsäkring). Avsikten är emellertid att i viss utsträckning utvidga konsortiernas verksamhet.

Samtliga konsortier är avsedda att träda i funktion endast om extraordinära förhållanden till följd av krig eller krigsfara så föranleder. Av de tre svenska konsortierna är Svenska Brandstodskonsortiet och Svenska Tariffbrandförsäkringsbolags konsortium (kallade konsortierna nr 1) sinsemellan likartade med den skillnaden, att det förra omfattar de ömsesidiga bolagen och det senare de bolag, som tillhör Svenska tarifföreningen. Medlemmar i det ömsesidiga konsortiet är samtliga riksomfattande svenska ömsesidiga brandförsäkringsbolag. Medlemmar i tariffkonsortiet är tarifföreningens svenska brandförsäkrande medlemmar. Svenska Brandförsäkringsanstalters konsortium (kallat konsortium nr 2) omfattar däremot båda grupperna av bolag.

Konsortierna nr 1 har till uppgift att ta hand om de i Sverige koncessionerade utländska bolagens direkta svenska affär och fakultativa återförsäkringar, att i mindre utsträckning övertaga även för medlem av konsortiet gällande obligatoriska återförsäkringsavtal samt att såsom reassuradör stödja motsvarande konsortier i Norge.

De båda konsortierna tjänstgör som återförsäkrare åt varandra, varjämte återförsäkringsavtal är träffade dels med återförsäkringsbolagen i Sverige, dels också med de norska konsortierna.

Konsortium nr 2 är avsett att sättas i funktion endast i yttersta nödfall, d. v. s. vid bortfall i väsentlig utsträckning av obligatoriska återförsäkringskontrakt o. d. Om så sker, skall de inhemska bolagen i återförsäkring överlåta hela sitt bestånd på konsortiet och likaså 100 % av varje nytecknad eller förnyad försäkring. Konsortiet har icke självt att utställa några försäkringsbrev utan varje konsortiedlem framträder gentemot allmänheten individuellt såsom förut. Konsortiet är följaktligen endast en stor reassuranspool, vars medlemmar praktiskt taget är desamma som ingår i de båda konsortierna nr 1. Återförsäkrare är även här de svenska brandassuransbolagen och de norska konsortierna. Även om konsortium nr 2 skulle komma att träda i verksamhet, är det meningen, att konsortierna nr 1 skall kvarstå och det av dem i reassurans eller direkt försäkring övertagna ansvaret skall då återförsäkras i konsortium nr 2.

Såväl den till konsortierna nr 1 som den till konsortium nr 2 inflytande affären skall fördelas på konsortiernas medlemmar och återförsäkrare efter deras andelar i konsortierna. I fråga om de ömsesidiga bolagen är storleken av varje medlems andel beroende av hans ansvarssumma för direkt brandförsäkring inom landet och beträffande tariffbolagen står medlems andel i proportion till hans premieinkomster i direkt svensk brandförsäkring.

I fråga om transportförsäkring och brandförsäkring har staten möjlighet att enligt 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m. inträda som återförsäkrare åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag.

Försäkringsinspektionens förslag

Inspektionens förslag innefattar dels en mera redaktionell anpassning av nuvarande bestämmelser till 1948 års lag om försäkringsrörelse dels vissa betydande nyheter. I sistnämnda hänseende innebär förslaget en utvidgning av de befogenheter Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen har enligt gällande lag.

Inledningsvis framhåller försäkringsinspektionen, att det från ekonomiska och psykologiska synpunkter är ett samhällsintresse att stora delar av försäkringsväsendet i görligaste mån fungerar även under ett krig. Samtidigt måste enligt inspektionen beaktas att i ett dylikt läge landets försvarsåtgärder av olika slag kommer att framtinga en stark begränsning av försäkringsbolagens fredsmässiga verksamhet. Bolagen måste realistiskt räkna med att deras personalresurser kommer att bli mycket kraftigt beskurna samtidigt som de kan bli utsatta för allvarliga störningar även av andra slag. Inspektionen har i stort sett intet att erinra mot huvudlinjerna i den krigsorganisation av försäkringsväsendet, som bolagen planerat.

Enligt försäkringsinspektionens förslag skall den nya lagen, liksom den nu gällande, ha karaktären av en beredskapslag, vars centrala bestämmelser om befogenheter i skilda hänseenden för Kungl. Maj:t eller administrativ

myndighet kan tillämpas i vissa extraordinära lägen, nämligen vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Vad angår de formella förutsättningarna för tillämpning av bestämmelserna, föreslår inspektionen, att samma regler bör gälla som enligt flera moderna beredskapslagar. Kommer riket i krig, skall således bestämmelserna i fråga automatiskt, utan särskilt förordnande, äga tillämpning. Vid krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden föreslås bestämmelserna träda i tillämpning först efter särskilt förordnande av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande skall inom en månad underställas riksdagen och förfaller, om detta ej sker eller om det icke blir gillat inom två månader efter underställningen.

För att möjliggöra att mindre betydelsefulla branscher nedlägges i ett krigsläge föreslogs i försäkringbolagens förutnämnda skrivelse, att enligt lagen förordnande skulle kunna meddelas om upphävande av vissa försäkringsavtals giltighet. Försäkringsinspektionen förordar en lagbestämmelse, som ger Kungl. Maj:t rätt att med föreskrivande av de villkor, som kan finnas skäligen, förordna att i fråga om en eller flera försäkringsgrenar avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av inländskt försäkringsbolag, skall för viss tid eller tills vidare upphöra att gälla.

Såsom motivering för ett sådant lagstiftningsingrepp har från försäkringsbolagens sida åberopats, att de inom försäkringsområdet talrikt förekommande flerårsavtalen omöjliggör ett nedläggande i den enkla formen, att vederbörande försäkringsbolag vid utgången av den period, för vilken premie erlagts, uppsäger försäkringarna ifråga och vägrar förnyelse. Givet är, anför inspektionen, att hithörande problem lättast skulle kunna lösas, därest försäkringsavtalen över hela linjen vore ettåriga. Vid en sådan ordning skulle försäkringbolagen i fredstid bl. a. ganska snabbt kunna genomföra reviderade avtalstexter, inrymmande en utvidgad krigsklausul som gäve bolagen rätt att låta avtalen upphöra att gälla i händelse av krig. Inspektionen påpekar emellertid att det i och för sig synes föreligga möjlighet att utvidga krigsklausulen även i de flesta bestående fleråriga avtal. I försäkringsavtalen i de aktuella branscherna finns nämligen i allmänhet en bestämmelse, som ger försäkringsbolagen möjlighet att under löpande avtalstid genomföra villkorsändringar (och premieändringar) med verkan från nästa premieförfallodag. Godtager en försäkringstagare icke en sådan skärpning av villkoren, skall han enligt avtalsbestämmelsen ifråga underrätta försäkringsgivaren härom och upphör då försäkringen att gälla med, i allmänhet, utgången av löpande premieperiod. På grundval av denna bestämmelse i försäkringsavtalen finns enligt inspektionens uppfattning möjlighet för försäkringsbolagen att även i flertalet löpande avtal ändra försäkrings-

villkoren så att avtalen automatiskt eller efter åtgärd från bolagets sida upphör att gälla i händelse av krig.

Till förmån för att man på detta sätt avtalsvägen skapar de nödvändiga förutsättningarna för att vissa försäkringsgrenar skall kunna nedläggas vid krig kan enligt inspektionens mening åberopas, att en sådan lösning icke innefattar något ingrepp av statsmakterna i bestående avtalsförhållanden. Å andra sidan framhåller inspektionen att om alla våra försäkringsbolag genomför en utvidgning av antytt slag av sina krigsklausuler, tvånget mot försäkringstagarna i praktiken blir lika starkt som vid en lagstiftning i ämnet. Härtill kommer att ett genomförande av en förändring av försäkringsavtalens innehåll på nu ifrågavarande punkt skulle medföra ett kostnadskrävande och mycket omfattande administrativt arbete för försäkringsbolagens del. Inspektionen framhåller slutligen till stöd för att lösa frågan lagstiftningsvägen, att ett nedläggande i krig av vissa för samhället mindre betydelsefulla försäkringsgrenar synes böra betraktas såsom ett led i skapandet av en rationell krigshushållning.

Försäkringsinspektionen behandlar i detta sammanhang vissa frågor rörande innehållet i förordnande enligt det föreslagna lagrummet. Inspektionen anför.

Det lägges således i Kungl. Maj:ts hand att bestämma, i vad mån och när ett nedläggande av en försäkringsgren skall äga rum. Möjlighet finnes därvid för Kungl. Maj:t att välja bl. a. mellan att *antingen* låta alla de berörda avtalen upphöra att gälla från ett visst, angivet datum *eller* att låta varje enskilt avtal upphöra att gälla vid utgången av den tid, för vilken premie redan erlagts då Kungl. Maj:ts förordnande i ämnet meddelas. Givet är att ett beslut av förstnämnda typ medför den största omedelbara arbetslättningen för försäkringsbolagen. Dessa befrias praktiskt taget omedelbart från nya ersättningsärenden. Denna fördel bör dock icke överskattas. En övergångsvis kvarstående skadereglering inom de grenar, som i första hand kommer in fråga att läggas ned, torde knappast kunna bli så betungande, att den i väsentlig grad inverkar på vederbörande försäkringsbolags förmåga att handlägga övriga delar av försäkringsverksamheten. Från försäkringstagarnas synpunkt är dessutom ett beslut av förstnämnda typ förenat med den nackdelen, att försäkringstagarna eventuellt icke får full valuta för erlagda premier. Någon omedelbar återbetalning av överskjutande premie kan nämligen på grund av förhållandena svårigen komma ifråga. Försäkringstagarna måste hänvisas till att utbekomma beloppet, antingen kontant eller såsom avräkning å premie för fortsatt försäkring, först sedan lugnare förhållanden inträtt. En krigsinflation kan emellertid lätt medföra, att värdet av det hos försäkringsbolaget inestående tillgodohavandet uttunnas. Såvitt försäkringsinspektionen kan finna torde man därför närmast böra tänka sig, att Kungl. Maj:ts förordnande gives det innehållet, att de berörda avtalen upphör att gälla först vid utgången av den tid, för vilken premie erlagts. Med hänsyn till ovissheten i de situationer, som en beredskapslagstiftning hänför sig till, synes det dock ändamålsenligt, att lagbestämmelsen i ämnet erhåller en så allmän utformning att Kungl. Maj:t har fria händer.

Från försäkringsbolagshåll har även föreslagits, att försäkringsinspektionen i fråga om avtal, varigenom försäkring meddelats av inländskt skadeförsäkringsbolag, skall äga att under löpande avtalstid medgiva sådana avvikelser från försäkringsvillkoren med avseende å premier och självriskbestämmelser, som kan erfordras i anledning av kriget. Ehuru inspektionen yppat vissa betänkligheter mot en bestämmelse av antytt innehåll förklarar sig inspektionen icke vilja motsätta sig ett stadgande, som i huvudsak innebär att Kungl. Maj:t ifråga om andra försäkringsavtal än livförsäkringsavtal äger förordna om ändringar i avtalens bestämmelser om självrisk och premie.

Inspektionen framhåller sin tveksamhet beträffande en bestämmelse av angivet innehåll redan av den anledningen att priset och försäkringsprestationens innehåll i princip torde böra bestämmas av parterna själva. Det synes inspektionen icke utan tungt vägande skäl böra överlämnas åt en administrativ myndighet att ändra avtalade premier och självriskbestämmelser. Å andra sidan menar inspektionen, att förhållandena under ett nutida krig så starkt avviker från det läge, för vilket den fredsmässiga lagstiftningen är avpassad, att det i och för sig kan föreligga skäl att i en beredskapslagstiftning göra betydande avsteg från gängse rättsprinciper på det ekonomiska livets område. Det är enligt inspektionens mening icke uteslutet, att förhållandena inom försäkringsväsendet under ett krig kan bli sådana, att skaderegleringen i vissa betydelsefulla försäkringsgrenar kan upprätthållas endast under förutsättning att alla småskador undantages från ersättning. Inom vissa branscher förekommer redan i fredstid vissa självriskbestämmelser. Under ett krig kan det vara rationellt att höja självriskbeloppen och även att införa viss självrisk i grenar, där sådan under normala förhållanden icke förekommer. I samband med införande eller ökning av självrisk bör premierna för försäkringarna ifråga i allmänhet jämkas. Även utan samband med införande eller utvidgning av självriskklausuler kan premieändringar aktualiseras under ett krig. Ehuru försäkringsbolagen i flertalet skadeförsäkringsgrenar friskrivit sig från ansvar för skador, som direkt eller indirekt förorsakats av krig, kan det nämligen visa sig att skadefallet för försäkringsbolagen under ett krig blir sämre och därigenom ekonomiskt mera betungande för bolagen än vad fallet är under fredsmässiga förhållanden. Denna omständighet kan, anför försäkringsinspektionen, utgöra en berättigad anledning till genomförande av premiehöjningar. Åtföljes kriget av en inflation, kan krigsinflationen också utgöra skäl för en premiejustering uppåt. Beträffande alla former av försäkring kan nämligen, påpekar inspektionen, det i premierna ingående förvaltningskostnadstillägget behöva ökas i en inflationssituation. I vissa fall kan jämväl riskpremierna behöva ökas, exempelvis vid trafikförsäkring och andra försäkringar på första risk.

Försäkringsinspektionen påpekar att man på detta område liksom i fråga om den tidigare diskuterade utvidgningen av krigsklausulerna i försäk-

ringsavtalen har vissa möjligheter att avtalsvägen genomföra önskvärda förändringar. Inspektionen förordar emellertid lagstiftning och anför att läget i samband med ett krig torde kunna bliva sådant, att det framstår såsom ändamålsenligt, att självriskbestämmelser och premieändringar genomföres med omedelbar verkan eller utan den omgång, som individuella underrättelser till försäkringstagarna innefattar. Inspektionen förutsätter härvid att direkta premiehöjningar icke kommer att medgivas utan att försäkringstagarna i samband med att premien skall betalas underrättas om höjningarna.

I 14 § andra stycket försäkringsavtalslagen har till skydd för försäkringstagaren bestämmelser meddelats för det fall att förbehåll träffats om att underlåtenhet att erlægga premie för en senare period skall medföra att försäkringsgivarens ansvarighet upphör. Enligt lagrummet får sådan påföljd icke inträda innan en vecka förflutit efter det försäkringsgivaren givit försäkringstagaren meddelande med erinran om premiens förfallodag. Vad sålunda stadgats äger ej tillämpning å premie, som förfaller innan två månader förflutit från det föregående premie skolat betalas.

Likartade bestämmelser finns meddelade i lagen den 11 juni 1943 (nr 338) om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

I den förenämnda skrivelsen från Svenska försäkringsbolags riksförbund anföres det såsom nödvändigt att lagstiftningsvägen befria försäkringsgivaren från påföljden av att avisering om premieförfallodag på grund av kriget icke kan äga rum. Eljest skulle i ett dylikt läge försäkringsavtalet fortsätta att löpa utan premiebetalning med oviss möjlighet för bolaget att i efterhand kunna utkräva premien annat än i samband med inträffade försäkringsfall.

Försäkringsinspektionen föreslår att Kungl. Maj:t får möjlighet att medgiva avvikelser från bestämmelserna i 14 § andra stycket försäkringsavtalslagen och däremot svarande försäkringsvillkor ävensom från 14 § krigsansvarighetslagen.

Till motivering för sin ståndpunkt anför inspektionen att förhållandena under ett krig lätt kan bliva sådana, att det icke synes rimligt att försäkringsbolagen skall vara tvungna att avsända meddelanden till försäkringstagarna med erinran om premies förfallodag för att de skall kunna göra gällande förbehåll om att underlåtenhet att erlægga premie för en senare period skall medföra upphörande av försäkringsgivarens ansvarighet. För möjligheten av en dispens från ifrågavarande aviseringsskyldighet talar enligt inspektionens mening bl. a. det förhållandet, att genom krigshandlingar av olika slag postgången under ett krig kan bliva så rubbad, att det framstår såsom ganska meningslöst att avsända premieaviseringar. Även om postförbindelserna skulle fungera förhållandevis normalt, kan det för övrigt befaras att genomförandet av en omfattande evakuering av våra tätorter kommer att medföra, att till försäkringstagarna under deras fredsadresser avsända premieaviseringar ofta icke kommer vederbörande till handa

i rätt tid. Härtill kommer den viktiga omständigheten, att försäkringsbolagen icke kan räkna med att under ett krig disponera över de personella och andra resurser, som erfordras för genomförandet av en fredsmässig premieavisering. Det synes icke heller förenligt med en klok krigshushållning att söka tvinga försäkringsbolagen att under ett krig utsända massmeddelanden av ifrågavarande slag. Inspektionen anför vidare.

Givet är att vid meddelande av dispenser från 14 § andra stycket försäkringsavtalslagen och 14 § lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring det måste tillses, att försäkringstagarnas intressen blir tillräckligt beaktade. Det kan ligga nära till hands att Kungl. Maj:t såsom villkor för befrielse från underrättelseskyldighet uppställer att försäkringsbolagen skall genom tillkännagivanden i tidningar och meddelanden i radio med jämna mellanrum påminna försäkringstagarna om vikten av att erlægga sina försäkringspremier. Vad särskilt angår de krigspremier, som avses i lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring, är det nödvändigt att försäkringstagarna i en eller annan form erhåller klart besked om skyldigheten att inom viss tid erlægga sådana premier. Försäkringsavtalet ger nämligen icke någon upplysning härutinnan.

I syfte att ytterligare tillvarata försäkringstagarnas intressen föreslår försäkringsinspektionen en bestämmelse av innehåll, att efter förordnande av Kungl. Maj:t försäkringstagare hos inländskt försäkringsbolag äger åtnjuta anstånd med erläggande av premie under en tid av högst tre månader från förfallodagen. Ett sådant anstånd kan enligt inspektionens mening vara skäligt icke blott i samband med en utebliven premieavisering utan även på grund av de betalningssvårigheter som lätt kan uppkomma i anledning av ett inträffat eller väntat krigsutbrott. Inspektionen erinrar i sammanhanget om att man även på försäkringsbolagens sida varit inne på tanken att utsträcka bolagens ansvarighet under krig till tre månader efter premiens förfallodag. En bestämmelse av föreslaget innehåll synes inspektionen vara av visst värde oaktat tillgången till 1940 års moratorielag. Den förordade lagbestämmelsen öppnar nämligen enligt inspektionen möjlighet till en viss specialreglering på försäkringsområdet även i sådana lägen, där man av psykologiska eller andra skäl icke vill utnyttja den allmänna moratorielagstiftningen.

Inspektionen påpekar, att avbrott i tillströmningen av premiemedel kan medföra betalningssvårigheter för försäkringsbolagen. Den nyss berörda lagregeln om anstånd för försäkringstagare med premiebetalning bör därför, anför inspektionen, lämpligen kompletteras med ett stadgande, som — vid sidan av moratorielagstiftningen — ger Kungl. Maj:t rätt att samtidigt medgiva inländskt försäkringsbolag anstånd med betalning av ersättning i anledning av inträffade försäkringsfall under en tid av högst tre månader från det betalning rätteligen skulle ha erlagts. På grund av utformningen av lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring anser inspektionen denna specialbestämmelse icke behöva gälla beträffande försäkring, varå krigsansvarighetslagen äger tillämpning.

Försäkringsinspektionen tar i detta sammanhang upp en från försäkringsbolagshåll väckt fråga om dispensmöjlighet beträffande 84 § försäkringsavtalslagen, där det i fråga om brandförsäkring stadgas, att om ett försäkringsavtal är gällande för ett år och icke uppsäges å någondera sidan senast en vecka före försäkringstidens utgång, avtalet anses förlängt för ett år i sänder. Denna bestämmelse om tyst förlängning av brandförsäkringsavtal synes inspektionen ändamålsenlig icke blott för fredsutän utan även för krigstid. Inspektionen är därför icke beredd tillstyrka att någon avvikelse från bestämmelsen möjliggöres i den tilltänkta beredskapslagen. Skulle emellertid ett försäkringsbolag beträffande någon enstaka ett-årig brandförsäkring vilja bringa densamma till upphörande vid försäkringstidens utgång, synes det inspektionen rimligt att bolaget även i krigstid är skyldigt att verkställa uppsägning av avtalet. Anser sig ett bolag på grund av krigsförhållandena tvunget att lägga ner hela sin brandförsäkringsverksamhet anser inspektionen att förutsättningar härför bör skapas icke genom dispens från 84 § försäkringsavtalslagen utan genom att bolaget utverkar förordnande av Kungl. Maj:t att brandförsäkringsavtalen i fråga skall för viss tid eller tills vidare upphöra att gälla. I detta sammanhang erinrar inspektionen om att det dock är tänkt att försäkringsbolagen under ett krig skall fortsätta sin brandförsäkringsverksamhet så länge det över huvud taget är möjligt.

Såsom tidigare anförts innefattar försäkringsinspektionens förslag att Kungl. Maj:t skall äga att dispensera från den i 14 § andra stycket försäkringsavtalslagen föreskrivna aviseringskyldigheten. Försäkringsbolagen har framställt önskemål om att bolagen under ett krig även skall kunna bli fria från skyldigheten att underrätta inteckningshavare om att den intecknade egendomens ägare underlåtit att erlægga brandförsäkringspremie för egendomen ifråga. För att tillvarata i första hand inteckningshavarernas men även vederbörande egendomsägares intressen har försäkringsbolagen tänkt sig, att i fråga om egendom, som kan intecknas, försäkringsbolagens ansvarighet skulle kvarstå orubbad vid underlåten betalning av brandförsäkringspremie, men att i gengäld försäkringsbolaget skulle kunna tillerkännas viss förmånsrätt för ogulden premie vid betalning ur den fasta egendomen.

På grundval av försäkringsbolagens förslag förordar inspektionen att i lagen upptages en bestämmelse av innehåll att Kungl. Maj:t äger rätt att med föreskrivande av erforderliga villkor förordna att inländskt försäkringsbolag i fråga om rätt till ogulden premie för brandförsäkring å byggnad till fast egendom skall äga företräde till betalning ur egendomen med samma rätt som den, vilken i egendomen har inteckning för fordran, och därvid åtnjuta förmånsrätt före inteckningshavare och den, som för ogulden köpeskilling äger fordran med förmånsrätt, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken. Så länge sådant förordnande gäller, skall icke brandförsäk-

ringsgivarens ansvarighet upphöra på den grund att premie ej erlägges i rätt tid. Med byggnad hörande till fast egendom jämställes i förslaget byggnad, som utgör tillbehör till tomträtt eller vattenfallsrätt, ävensom egendom som är föremål för förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier.

Försäkringsinspektionen framhåller att förordnande enligt det föreslagna stadgandet skulle innebära ett djupgående ingrepp i nu gällande civilrättsliga förhållanden och att inspektionen därför varit tveksam om lämpligheten att föreslå en dylik lagbestämmelse. Inspektionen anför att den övervunnit sin tveksamhet, därför att det icke synes möjligt att finna en annan ordning, som i samma grad tillvaratager de olika berörda parternas intressen under ett krig. Även om, såsom inspektionen tänkt sig, egendomsägare beviljas ett anstånd på tre månader från förfallodagen med erläggande av försäkringspremier, måste man realistiskt räkna med att situationen i samband med ett krig kan bli sådan, att ett mycket stort antal ägare av intecknad egendom icke blir i stånd att erlägga brandförsäkringspremierna för egendomen före utgången av tremånadersfristen. Försäkringsbolagen skulle då på grund av 87 § försäkringsavtalslagen och avtal med försäkringstagare och inteckningshavare bli tvungna att underrätta ett stort antal inteckningshavare om egendomsägarens dröjsmål med betalningen. Därest de icke utsände sådana meddelanden, skulle de stå ansvarighet mot inteckningshavarna utan att ha garantier för att få in de oguldna premierna. Då man måste räkna med att försäkringsbolagen i händelse av krig icke har personella och andra resurser att utsända individuella massmeddelanden, skulle bolagen sålunda kunna komma i en mycket svår belägenhet. Situationen blir däremot en annan, anför inspektionen vidare, om bolagen efter förordnande av Kungl. Maj:t kan erhålla en tillfredsställande förmånsrätt för oguldna brandförsäkringspremier. Bolagen har i så fall goda utsikter att i framtiden få in oguldna premiebelopp av nu ifrågavarande slag och kan därför stå ansvarighet — gentemot såväl inteckningshavare som ägare och andra intressenter — för inträffade brandskador oberoende av inträffade dröjsmål med premiebetalningen. Inspektionen anför ytterligare följande.

En sådan ordning måste rimligen anses vara förenlig med egendomsägarnas intressen; under ett krig kan det ju mycket lätt inträffa att vederbörande icke har möjlighet att inbetala brandförsäkringspremien. Vad angår inteckningshavarna måste det även för dem innebära en väsentlig trygghet att veta, att brandförsäkringsbolaget är ansvarigt utan hinder av premiedröjsmål; bl. a. elimineras den under ett krig kanske icke obetydliga risken att meddelanden till inteckningshavare om underlåten premiebetalning från fastighetsägarens sida förkommer på vägen till adressaten. Då brandförsäkringspremierna uppgår till förhållandevis obetydliga belopp, utgör icke heller den försämring i förmånsrätten för inteckningar, som inträder därest oguldna brandförsäkringspremier får förmånsrätt före inteckningar, något tungt vägande skäl mot den skisserade ordningen. Framhållas må i detta sammanhang, att ett krig ofta åtföljes av inflation och att i ett dylikt läge inteckningshavarnas säkerhet för att de får ut sina nomi-

nella fordringar blir större än förut. Beträffande sådana borgenärer, som har sämre rätt än inteckningshavarna, torde det i stort sett ligga även i deras intresse, att en brandförsäkring å ifrågavarande slag av egendom består under krigsförhållanden oberoende av dröjsmål med premiebetalningen.

I detta sammanhang erinrar inspektionen slutligen om att Stockholms stads brandförsäkringskontor för s. k. premielån (d. v. s. försträckning av försäkringspremien) jämte viss ränta därå sedan gammalt åtnjuter förmånsrätt i det brandförsäkrade huset framför alla intecknade fordringar.

Försäkringsinspektionen erinrar om att i lagen om försäkringsrörelse ävensom i försäkringsbolagens bolagsordningar finns åtskilliga bestämmelser rörande tid och plats för olika åtgärder. Inspektionen framhåller såsom givet, att det i samband med ett krig kan bli svårt eller rent av omöjligt för bolagen att iakttaga ifrågavarande bestämmelser. Försäkringsinspektionen föreslår därför, att en bestämmelse införes som ger inspektionen rätt att medgiva inländskt försäkringsbolag att göra avvikelser från vad i bolagsordning eller lagen om försäkringsrörelse stadgas angående tid och ort för åtgärds vidtagande.

Enligt inspektionens förslag upptages i lagen bestämmelse om delegationsrätt, som ger Kungl. Maj:t befogenhet att uppdraga åt försäkringsinspektionen att fullgöra vad som enligt lagen ankommer på Kungl. Maj:t.

I fråga om trafikförsäkringen behandlar försäkringsinspektionen vissa önskemål från försäkringsbolagen om särregler i händelse av krig. Önskemålen utmynnar bl. a. i att avvikelser skall kunna göras från bestämmelserna i 18 och 21 §§ lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon.

Enligt förstnämnda paragraf gäller i huvudsak att försäkringsgivaren — därest försäkringsavtalet efter uppsägning eller eljest upphört — ändå gentemot den, som lidit skada, är ansvarig för skadestånd på grund av händelse, som inträffat innan trettio dagar förflutit från det anmälan om dagen, då avtalet upphörde, inkommit till länsstyrelsen där fordonet är registrerat.

I 21 § trafikförsäkringslagen ålägges samtliga trafikförsäkringsanstalter solidariskt ersättningsansvar, då skada inträffat i följd av trafik med oförsäkrat fordon eller när det ej kan utrönas vilket fordon, som förorsakat skadan.

I detta sammanhang må även erinras om den ansvarighetsregel, som upptages i 2 § första stycket lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik. Enligt nämnda regel är fordonets ägare (försäkringstagaren) ansvarig för skada, som i följd av trafik med fordonet tillfogas annan person än föraren eller sådan egendom, som ej be-

fordras med fordonet, oaktat ägaren icke är vållande till skadan. Ägaren är dock fri från ansvarighet, där det framgår av omständigheterna, att skadan varken förorsakats av bristfällighet å motorfordonet eller vållats av föraren. I fråga om de omständigheter, som kan verka till befrielse från ersättningsansvar, åvilar följaktligen bevisbördan ägaren.

I den av försäkringsbolagens riksförbund avlåtna skrivelsen anfördes, att en högst betydande arbetsbesparing kunde ernås, om en sådan provisorisk lagregel infördes, att en trafikförsäkring kunde anses avanmäld i samma ögonblick som vederbörande fordon avfördes ur bilregistret. Vidare framhölls, att det icke torde vara möjligt att under krig upprätthålla nuvarande omfattning av trafikförsäkringslagen och bilansvarighetslagen. Inom trafikförsäkringsföreningen hade två alternativa modifieringar diskuterats, nämligen antingen att slopa regeln om omkastad bevisbördan eller att i trafikförsäkringslagen införa en krigsklausul motsvarande den som nu finnes för övrig motorfordonsförsäkring. Vad ytterligare angår ansvaret under krig för skador förorsakade av okända fordon, ansågs detta i tveksamma fall böra åvila kronan. Trafikförsäkringsbolagens solidariska ansvar för skador av okända fordon ansågs böra begränsas till vad som svarar mot den under ett krig inskränkta civila fordonsparken. Lagbestämmelser borde enligt förbundets uppfattning utfärdas som ålägger kronan dess ansvar i enlighet med den nämnda presumptionen. Om det befinnes, att trafikförsäkringsanstaltens nämnd icke kan fungera under ett krig, ansågs ej alltför stora betänkligheter möta mot att låta bolagen själva reglera skador, som egentligen bort hänskjutas till nämnden för yttrande.

Försäkringsinspektionen anser i likhet med förbundet, att i krig eller i en krigsliknande situation en rationell arbetsbesparing kan göras, därest en trafikförsäkring kan anses avanmäld i och med att vederbörande fordon avförts ur bilregistret. Likaså synes det rimligt, att trafikförsäkringsföreningen icke står ansvaret för alla skador av okända fordon i en situation, där de trafikförsäkringspliktiga fordonen utgör en mindre andel av de fordon som trafikerar våra vägar. Försäkringsinspektionen tillstyrker därför att möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att förordna om de avvikelser från 18 och 21 §§ trafikförsäkringslagen, som kan prövas erforderliga.

Försäkringsinspektionen är däremot icke beredd att nu tillstyrka en omläggning av fordonsägarens bevisbördan enligt bilansvarighetslagen eller införande av någon särskild krigsklausul i trafikförsäkringen. Om domstolarna tager tillbörlig hänsyn till de speciella förhållandena på trafikområdet under ett krig, anför inspektionen, torde icke trafikförsäkringen behöva bli orimligt belastad med skadeersättningar. Skulle det trots allt under ett krig visa sig, att trafikförsäkringen får bära mer än som kan anses rimligt, menar inspektionen att möjlighet finns att taga upp förvarande fråga till omprövning.

Vad angår spörsmålet om nedläggande under ett krig av trafikförsäkringsanstaltens nämnd har försäkringsinspektionen intet att erinra mot en dylik åtgärd. Det påpekas, att någon lagbestämmelse i ämnet icke erfordras. Erforderligt medgivande kan direkt lämnas av Kungl. Maj:t. Nämndens verksamhet regleras nämligen av de av Kungl. Maj:t föreskrivna koncessionsvillkoren för trafikförsäkringsbolagen.

III. Den utländska försäkringsrörelsen

Nuvarande bestämmelser

Lagen den 21 juni 1940 med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m. är en fullmaktslag av samma konstruktion som motsvarande författning för den inländska försäkringsrörelsen.

Enligt 1 § i lagen äger Kungl. Maj:t sålunda, under de förutsättningar och i den ordning som angivits i fråga om den inländska försäkringsrörelsen, att ensam eller med riksdagens samtycke förordna om tillämpning av lagens bestämmelser (2—7 §§).

Enligt 2 § äger Kungl. Maj:t, där anledning finnes att antaga, att utländsk försäkringsanstalt, som driver rörelse här i riket, på grund av krigsförhållanden icke kommer att infria här ingångna förbindelser till försäkringstagare, förbjuda anstalten att under tid, då förordnande enligt 1 § gäller, fortsätta verksamheten här i riket.

I 3 § föreskrives, att om förbud enligt 2 § meddelats utländsk anstalt att fortsätta verksamheten här i riket och denna omfattar livförsäkring, skall en särskild administration inträda för att tillvarataga livförsäkringstagarnas rätt. Med avseende å denna administration skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgas i 231—233 §§ och 234 § 1—4 mom. i 1917 års lag om försäkringsrörelse. Överlåtelse av livförsäkringarna må dock ske även till utländsk anstalt, som äger tillstånd att driva livförsäkringsrörelse här i riket. Där överskott uppstått vid överlåtelsen, skall ur detta i första hand gäldas administrationskostnaden samt oguldet bidrag till försäkringsinspektionens organisation och verksamhet, varefter återstoden, där ej Kungl. Maj:t annorlunda föreskriver, efter krigsförhållandenas upphörande skall överlämnas till den anstalt, vars försäkringar varit föremål för administration.

Kungl. Maj:t kan vidare, enligt 4 §, besluta om särskild administration därest utländsk anstalt, i annat fall än i 3 § avses, upphört att driva livförsäkringsrörelse här i riket. En förutsättning härför är dock att anledning finns att antaga att anstalten på grund av krigsförhållanden icke kommer att infria här ingångna förbindelser till försäkringstagare. Med avseende å sådan anstalt äger Kungl. Maj:t även besluta, att i lagen föreskri-

vet administrationsförfarande helt eller delvis skall tillämpas även vid administration, som inträtt på grund av bestämmelserna i lagen om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Enligt 5 § skall, där överlåtelse i den ordning, som avses i 3 §, icke kan komma till stånd och Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, administrationen fortsättas så länge krigsförhållandena är förhanden eller tills dessförinnan samtliga livförsäkringar upphört. Vid krigsförhållandenas upphörande skall, såvitt ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, försäkringsinspektionen till den utländska anstalten avgiva redovisning för administrationen, samt, om då livförsäkringar finnes löpande, erbjuda anstalten att återtaga rörelsen och därvid övertaga samtliga till administrationsboet hörande livförsäkringar. Övertagande må dock ej ske med mindre vid övertagandet förefintlig brist i belopp, som jämlikt 4 eller 8 § i 1903 års lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket skall vara nedsatt, blivit av anstalten fylld. Om ej anstalten inom två månader från erbjudandet återtagit rörelsen och fyllt bristen, är frågan förfallen och skall, där ej nytt bolag kan komma till stånd enligt 235 § i 1917 års lag om försäkringsrörelse eller samtliga försäkringstagare överenskommer om administrationens fortsättande, fördelning av administrationsboets tillgångar äga rum. För denna fördelning skall verkställas beräkning av det belopp, vartill försäkringsfonden uppgår. Vid fördelningen skall varje försäkringstagares fordran anses motsvara hans andel i fonden. För de fall där administrationen fortsättes ankommer det på försäkringsinspektionen att bestämma, huruvida ytterligare åtgärder bör vidtagas för att överlåta livförsäkringarna eller, där administrationen fortsättes efter överenskommelse som nyss nämnts, för att bilda nytt bolag.

Beträffande 6 och 7 §§, vilka till innehållet överensstämmer med 5 och 6 §§ i lagen med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m., torde få hänvisas till den i tidigare avsnitt lämnade redogörelsen för sistnämnda paragrafer.

Enligt 8 § skall med livförsäkring förstås jämväl livränteförsäkring och kapitalförsäkring för livsfall. Där stadgas även att vad i lagen föreskrives om livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller för längre tid än tio år.

Jämlikt 9 § ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma den dag, då med avseende å lagen krigsförhållandena skall anses ha upphört.

Slutligen föreskrives i 10 §, att om förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt att fortsätta verksamheten eller om beslut meddelats jämlikt 4 §, skall bestämmelserna i lagen, såvitt ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, även efter det att förordnande enligt 1 § upphört att gälla, tillämpas i fråga om administrationen. Försäkringsinspektionen äger enligt samma paragraf avgöra i vad mån medgivande som lämnats enligt 6 eller 7 § må gälla jämväl sedan förordnande enligt 1 § upphört att lända till efterrättelse.

Genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 543) har Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens samtycke, förordnat att vad i 2—7 §§ stadgas

skall äga tillämpning tills vidare. Detta förordnande har icke sedermera upphävts.

Försäkringsinspektionens förslag

De allmänna synpunkter på behovet av en modernisering av beredskapslagstiftningen, som försäkringsinspektionen anfört beträffande den inländska försäkringsrörelsen, äger även giltighet i fråga om motsvarande lagstiftning för de utländska försäkringsanstalterna, som driver rörelse här i riket. Inspektionen framhåller även betydelsen av att lagstiftningen på sistnämnda område anpassas såväl till den av inspektionen föreslagna nya lagen om inländsk försäkringsrörelse vid krig som till den nya lagstiftning om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, som trätt i kraft efter tillkomsten av nu gällande beredskapslag.

I fråga om de grundläggande förutsättningarna för lagens tillämpning överensstämmer inspektionens förslag med vad som föreslagits beträffande lagen om den inländska försäkringsrörelsen vid krig m. m.

Enligt inspektionens förslag upptages i den nya lagen i huvudsak nuvarande bestämmelser om förbud för utländsk anstalt att fortsätta verksamheten och om särskild administration i vissa fall av försäkringsverksamhet som bedrivits av sådan anstalt. Likaså bibehålles i förslaget gällande bestämmelse om medgivande för utländsk anstalt att i vissa fall taga i anspråk de till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna ävensom nuvarande stadgande angående uppskov med utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden och befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

De nya bestämmelser, syftande till att anpassa försäkringsrörelsen till ett extraordinärt läge, som försäkringsinspektionen förordat med avseende på den inländska försäkringsverksamheten, har sin motsvarighet i inspektionens förslag till ny beredskapslag för de utländska anstalterna.

Sålunda föreslås, att Kungl. Maj:t skall äga förordna att försäkringsavtal skall för viss tid eller tills vidare upphöra att gälla samt besluta om ändring i avtals bestämmelser om självrisk och premie. Likaså skall Kungl. Maj:t äga medgiva avvikelser från bestämmelserna i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal, motsvarande försäkringsvillkor eller 14 § lagen om krigsansvarighet. Vidare upptages i den föreslagna lagen reglerna om anstånd med premiebetalning och betalning av ersättning i anledning av försäkringsfall samt bestämmelserna om försäkringsanstalts förmånsrätt för ogulden brandförsäkringspremie. Slutligen äger försäkringsinspektionen enligt förslaget medgiva utländsk försäkringsanstalt att göra avvikelser från vad i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas angående tid och ort för åtgärds vidtagande.

Enligt inspektionens förslag skall Kungl. Maj:t — i överensstämmelse med vad nu gäller — bestämma den dag, då med avseende på lagen krigsförhållandena skall ha upphört.

I likhet med vad som föreslagits för de inländska försäkringsbolagens del åger Kungl. Maj:t enligt den föreslagna lagen om den utländska försäkringsrörelsen uppdraga åt försäkringsinspektionen att i Kungl. Maj:ts ställe fullgöra vad som enligt lagen ankommer på Kungl. Maj:t.

IV. Remissyttrandena

Remissinstanserna tillstyrker allmänt att nu gällande lagar om försäkringsrörelse vid krig m. m. ersättes av en modern lagstiftning. I stort sett godtages försäkringsinspektionens förslag. På några punkter göres dock från ett par remisshåll erinringar.

I några yttranden beröres planeringen för försäkringsväsendets krigsorganisation.

Riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap framhåller det angelägna i att försäkringsväsendets funktionsduglighet kan bevaras även vid krig eller krigsfara. Riksnämnden har intet att erinra mot försäkringsbolagens planläggning i fråga om försäkringsverksamhetens inriktning i krig. Den skisserade krigsorganisationen synes nämnden ändamålsenlig, varför beredskapsplaneringen enligt nämndens mening bör fortgå efter de huvudlinjer, som angivits.

Statens krigsskadenämnd anför, att den planerade krigsorganisationen i ett allvarligt läge torde bli av mycket stort värde för såväl försäkringsväsendet som krigsskadeskyddet. Nämnden understryker vikten av att vid genomförandet av planerade åtgärder samordningsfrågor beaktas så att om möjligt någorlunda enhetliga normer för försäkringsväsendet och krigsskadeskyddet blir gällande.

I ett par yttranden anföres vissa kritiska synpunkter på den av försäkringsbolagens riksförbund gjorda gruppindelningen efter angelägenhetsgrad av förekommande försäkringsgrenar.

Folksam förutsätter, att kombinerad försäkring, vari ingår bransch hänförlig till grupp I, i sin helhet föres till denna grupp även om bransch med lägre angelägenhetsgrad innefattas i försäkringen. *Folksam* anser dessutom i motsats till riksförbundet, att olycksfalls- och sjukförsäkringsbranschen rimligen bör tillmätas större betydelse än inbrotts-, rån- och vattenlednings-skadeförsäkring. Detta gäller framförallt försäkringar, som innefattar ersättning vid långvarig arbetsoförmåga och vid invaliditet och som i dessa avseenden utgör ett betydelsefullt komplement till den obligatoriska sjuk- och yrkesskadeförsäkringen. I detta sammanhang framhålles även att det bör kunna övervägas att under ett krig upprätthålla de lokalt ordnade kollektiva olycksfalls- och sjukförsäkringarna (i *Folksam* oftast kombinerade med grupplivförsäkring), vars organisatoriskt fasta anknytning till den försäkrade gruppen kan möjliggöra ett fortsattande av verksamheten t. o. m. om kontakten under ett krig skulle brytas mellan gruppen och *Folksam*.

Sveriges allmänna hypoteksbank jämte ytterligare några av de hörda

hypoteksinrättningarna understryker brandförsäkringsverksamhetens betydelse i ett krigsläge och att denna gren först i sista hand bör nedläggas.

Svenska sparbanksföreningen menar, att kreditförsäkring bör ingå i den grupp av branscher, vilka avses icke skola nedläggas. Föreningen anför att denna försäkringsform bl. a. har till syfte att i särskilda fall skapa underlag för eller komplettera underlaget för kreditgivning såsom att på vissa punkter stärka eller fullständiga den enligt banklagstiftningen nödvändiga säkerheten för utlämnade lån. Kreditförsäkringen ligger ur många synpunkter nära brandförsäkringen, vars uppgift är att skydda i den brandförsäkrade egendomen placerade medel.

Husdjursförsäkringsföreningens förening riktar uppmärksamheten på att husdjursförsäkringen inte medtagits i någon av de uppräknade försäkringsgrupperna. Föreningen upplyser att till densamma är anslutna nio bolag, varav fem riksbolag och fyra läns- och häradsbolag. Frånsett att ett av medlemsbolagen bedriver jämväl hagelskadeförsäkring — vilken försäkringsgren heller icke berörts i förslaget — bedriver samtliga medlemsbolag, i likhet med samtliga svenska bolag inom denna försäkringsgren, uteslutande husdjursförsäkring. Det påpekas att tanken att vissa försäkringsgrenar skulle helt nedläggas i syfte att berörda bolag skulle kunna koncentrera sina ansträngningar på att fullfölja verksamheten inom andra försäkringsgrenar, med hänsyn till nyss anförda förhållande, icke är direkt tillämplig på husdjursförsäkringsbolagen och deras verksamhet. Föreningen förutsätter att detta beaktas vid bedömandet av frågan om ett nedläggande, helt eller delvis, av verksamheten inom husdjursförsäkringsgrenen.

I fråga om förutsättningarna för lagarnas tillämpning godtages inspektionens förslag av det övervägande flertalet remissinstanser. Betänkligheter mot den föreslagna utformningen av fullmakten för Kungl. Maj:t anføres dock av Svea hovrätt, Svenska bankföreningen, Sveriges industriförbund och ett par handelskammare.

Svea hovrätt framhåller, att en del av de nya stadgandena är av mycket ingripande natur, särskilt till den del de innefattar rätt för Kungl. Maj:t att förordna om upphävande eller ändring av bestående försäkringsavtal. Såsom motivering för dessa bestämmelser har åberopats framför allt under krigsförhållanden uppkommande personalbrist och andra organisatoriska svårigheter ävensom rubbningar i postgång och kommunikationer. Hovrätten finner det uppenbart, att, i händelse landet kommer i krig eller utsättes för så allvarlig krigsfara att krigsmakten och civilförsvaret mobiliseras, försäkringsbolagens fredsmässiga verksamhet måste starkt begränsas samt att därvid även sådana åtgärder, som avses med nyssnämnda stadganden, kan bli nödvändiga. Med hänsyn till de allvarliga betänkligheter av rättslig natur, som möter mot en lagstiftning som ingriper i redan ingångna avtal, anser hovrätten däremot att ifrågakvarande stadganden icke bör kunna sättas i kraft i mindre krisartade situationer, som enligt vad erfarenheten visat kan sträcka sig under långa tidsrymder.

Svenska bankföreningen anlägger liknande synpunkter och menar att det icke bör komma i fråga att ingrepp av nyssnämnda art skall kunna ske i mindre tillspetsade lägen, jämförliga t. ex. med det som rådde under större delen av beredskapen i samband med andra världskriget. Enligt föreningens mening har icke heller några bärande skäl för att de nytillkomna stadgandena skall göras tillämpliga jämväl under dylika relativt sett lugnare förhållanden anförts.

Sveriges industriförbund anser det vara en förutsättning för att ifrågavarande befogenheter för Kungl. Maj:t skall kunna godtagas att de begränsas till att gälla allenast vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig.

Skånes handelskammare och *Smålands och Blekinge handelskammare* föreslår att det tämligen genomgående beträffande de föreslagna nya reglerna bör gälla att de får sättas i kraft endast vid krig, vari riket befinner sig.

Kommerskollegium ställer sig däremot positivt till förslaget i denna del och erinrar om att beredskapslagar av denna natur regelmässigt kan sättas i tillämpning ej endast vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, utan också under andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Tillräckliga skäl att frångå denna ordning i förevarande sammanhang synes kommerskollegium icke kunna anföras.

Vad angår de nya befogenheter för Kungl. Maj:t, som inspektionen föreslagit såväl beträffande den inländska som i fråga om den utländska försäkringsrörelsen, har remissinstansernas yttranden främst gällt möjligheterna att ingripa i bestående avtalsförhållanden, genom att häva avtals giltighet eller förordna om ändring i avtals bestämmelser om självrisk och premie.

Av den tidigare redovisningen framgår, att Svea hovrätt jämte ytterligare några remissinstanser uttalat sig för att Kungl. Maj:t formellt icke gives befogenheter i nyssnämnda hänseende annat än i ett mera skärpt läge.

Enligt *kommerskollegiets* mening är det obestriddigt att ett förordnande av nu ifrågavarande beskaffenhet kan synas vara ett väl långt gående ingrepp i den enskilda avtalsfriheten och att det vore lämpligare om hithörande frågor reglerades genom överenskommelser mellan parterna i försäkringsavtalet. Vad nu sagts gäller enligt kollegiets mening framförallt förordnanden i fredstid, dvs. under tid då landet ej är i krig eller krigsfara men utomordentliga av krig föranledda förhållanden råder.

Kollegium vill dock icke motsätta sig inspektionens nu berörda, på framställning av Svenska försäkringsbolags riksförbund framlagda förslag. Dess praktiska fördelar är enligt kollegiets uppfattning påtagliga, och just den omständigheten, att det icke torde i och för sig bereda försäkringsbolagen större svårigheter att så ordna verksamheten att samma resultat som åsyftas med lagstiftningen kan uppnås medelst egna åtgöranden, minskar avsevärt betänkligheterna.

Svea hovrätt framhåller ytterligare följande angående de föreslagna bestämmelserna om avtals giltighet samt om premie- och självriskbestämmelser.

De i flertalet försäkringsbrev återgivna försäkringsvillkoren innehåller regelmässigt en s. k. krigsklausul, enligt vilken försäkringsbolagen fritages från ersättningsskyldighet för skador som direkt eller indirekt förorsakats av krig. Det vore enligt hovrättens mening ägnat att vilseleda försäkringstagaren därest försäkringsvillkoren upptog en sådan klausul men icke gäve någon antydning om en ytterligare möjlighet för försäkringsbolaget till befrielse från ansvar under krigsförhållanden. I händelse den föreslagna lagstiftningen genomföres, synes försäkringsbolagen därför böra rekommenderas att, till undvikande av missförstånd, i försäkringsvillkoren till de avtal som ingås efter lagens ikraftträdande intaga en erinran om den Kungl. Maj:t enligt förevarande stadgande tillkommande befogenheten.

Sveriges allmänna hypoteksbank samt *Sveriges stadshypotekskassa* och *Svenska bostadskreditkassan* uttalar sig mot att Kungl. Maj:t ges befogenhet att förordna om upphörande av brandförsäkringsavtal. — Hypoteksbanken menar, att i vart fall bör i lagen införas en angelägenhetsgradering, varav framgår att brandförsäkringsverksamheten först i sista hand skall kunna nedläggas.

Svenska stadshypotekskassan och Svenska bostadskreditkassan utvecklar sin ståndpunkt sålunda.

Enligt kassornas mening bör Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om upphörande av försäkringsverksamheten begränsas till de försäkringsgrenar, som icke äro att hänföra till den viktigaste gruppen. Det kan visserligen synas vanskligt att med utgångspunkt från de av försäkringsinspektionen berörda synpunkterna verkställa en riktigt avvägd angelägenhetsgradering. Någon tvekan torde emellertid knappast kunna råda därom, att brandförsäkringen med de angivna utgångspunkterna måste hänföras till den viktigaste gruppen. Ur kreditgivningssynpunkt är det givetvis angeläget, att brandförsäkringsverksamheten även under krig eller därmed jämförliga förhållanden uppehålls så långt överhuvud taget är möjligt. Kassorna vilja därför föreslå, att åtminstone även brandförsäkringsverksamheten undantages från Kungl. Maj:ts här ifrågasatta befogenhet.

Svea hovrätt ifrågasätter viss jämkning av de föreslagna bestämmelserna om *a n s t å n d* under högst tre månader med erläggande av premie och utbetalande av försäkringsersättning. Hovrätten förklarar sig icke kunna bedöma huruvida den föreslagna tiden av tre månader är tillräcklig för att möta de betalningssvårigheter för såväl försäkringsbolagen som försäkringstagarna, som kan uppkomma i samband med ett krig. Det bör dock enligt hovrättens mening övervägas om icke med hänsyn till ovissheten i de situationer, som en beredskapslagstiftning hänför sig till, ifrågavarande bestämmelse borde erhålla en mera allmän utformning. Härvid hänvisas till 1940 års moratorielag, enligt vilken förordnande om betalningsansånd kan meddelas för viss tid eller tills vidare.

Förslaget att Kungl. Maj:t skall kunna förordna om förmånsrätt för ogulden brandförsäkringspremie tillstyrkes av samtliga remissinstanser. Från ett par håll påpekas dock det principiellt betänkliga i att på detta sätt skapa en ny förmånsrätt i fast egendom.

Sveriges stadshypotekskassa och *Svenska bostadskreditkassan* anför, att det visserligen kan synas betänkligt att på sätt föreslås inrycka en ny förmånsrätt före inteckningshavares. Den ifrågasatta förmånsrätten avser emellertid belopp, som torde få betecknas som jämförelsevis obetydliga. Den försämring i inteckningshavares säkerhet, som kan uppstå till följd av den nya förmånsrätten synes därför kassorna bli så ringa, att den väl uppväges av den ökade trygghet, som brandförsäkringens giltighet även vid utbliven premiebetalning medför för inteckningshavare. Med hänsyn härtill och med beaktande av att förmånsrätten i fråga icke kan bli aktuell annat än vid krig, krigsfara eller under eljest av krig föranledda utomordentliga förhållanden, kan den föreslagna lösningen enligt kassornas mening accepteras.

Sveriges industriförbund framhåller, att förbundet utgår från att förmånsrätten skall gälla oavsett om den egendom, varom är fråga, faktiskt är intecknad eller icke.

Svenska bankföreningen finner förslaget innefatta en god och lämplig utväg ur de förutsedda svårigheter som föranlett dess framläggande. Föreningen understryker att förordnande varom nu är fråga bör meddelas allenast under förutsättning, att möjligheterna till brevsändning eller betalningsförmedling blivit väsentligt inskränkta, samt upphävas så snart mera ordnade förhållanden inträtt i dessa avseenden.

Svea hovrätt erinrar om att så länge förordnande om förmånsrätt för fordran å brandförsäkringspremie gäller, kvarstår brandförsäkringsbolagets ansvarighet mot såväl innehavare av inteckning i den brandförsäkrade egendomen som vederbörande egendomsägare även om premierna ej betalas. Härav synes enligt hovrätten följa att under nämnda tid utrymme icke torde finnas för ett medgivande till avvikelse från bestämmelserna i 14 § andra stycket försäkringsavtalslagen såvitt gäller brandförsäkring av egendom i vilken försäkringsbolaget har angivna förmånsrätt.

Svea hovrätt ifrågasätter lämpligheten av att den allmänna rätt, som enligt förslaget tillkommer Kungl. Maj:t att delegera sina befogenheter på försäkringsinspektionen, omfattar även sådana förordnanden vilka innefattar ingrepp i gällande avtal. Uttalande i samma riktning göres av *Mälarpövinsernas hypoteksförening*.

Sveriges fastighetsägareförbund avvisar i likhet med försäkringsinspektionen tanken att dispensmöjligheter skulle öppnas för försäkringsbolagen från bestämmelserna i 84 § försäkringsavtalslagen om s. k. tyst förläggning av brandförsäkringsavtal. Fastighetsägareförbundet instämmer i

försäkringsinspektionens synpunkt att det synes rimligt att bolagen även i krigstid är skyldiga att verkställa uppsägning av avtalen.

Försäkringsinspektionens ställningstaganden i fråga om trafikförsäkringen i ett krigsläge godtages eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser.

Trafikförsäkringsföreningen — vars yttrande i denna del biträdades av *Svenska försäkringsbolags riksförbund*, *Svenska livförsäkringsbolags förening* och *Folksam* — ställer sig på vissa punkter kritisk till försäkringsinspektionens lösningar.

Enligt *Trafikförsäkringsföreningens* mening är den av försäkringsinspektionen föreslagna förenklingen i fråga om *avanmälan av trafikförsäkring* värdefull men icke ägnad att lösa alla problem. Föreningen belyser detta med följande exempel.

Bilregistret är helt förstört av krigsskada. Varken trafikförsäkringsgivaren eller motorfordonsägaren har därför möjlighet vända sig dit med *avanmälan av trafikförsäkring*, resp. ansökan om *avregistrering av motorfordonet*. — *Trafikförsäkringsgivarens* kontorsorganisation är skadad och man har ej möjlighet verkställa *avanmälan av trafikförsäkringen till bilregistret*. Då *motorfordonsägaren* ej går att få tag på, kan dennes nödvändiga *medverkan för åstadkommande av en genom avregistrering verkställd *avanmälan** ej erhållas. — *Initiativ till avregistrering av motorfordon* skall tagas av *motorfordonsägaren*. Om denne mot bakgrunden av de omvälvande krigshändelserna finner frågan om *avregistrering* ligkiltig och ej kan förmås att *medverka*, kan en genom *avregistrering verkställd *avanmälan** överhuvudtaget ej komma till stånd.

Föreningen understryker det angelägna i att frågan om *avanmälan av upphörd trafikförsäkring* erhåller en helt tillfredsställande lösning.

Vad angår ansvaret för skador orsakade av *okända fordon* konstaterar *Trafikförsäkringsföreningen* med tillfredsställelse, att det ansetts rimligt, att trafikförsäkringsbolagen ej ensamma skall bära ansvaret för skador genom *okända motorfordon under krigsförhållanden* och att staten på lämpligt sätt skall delta i kostnaderna för dessa skador. Föreningen är beredd att även då sköta ifrågavarande skadereglering. De utgivna ersättningsarna kan sedan fördelas mellan staten och föreningen på visst sätt, exempelvis i proportion till det antal motorfordon, som staten respektive trafikförsäkringsbolagen bär trafikförsäkringsansvaret för. Avräkning mellan staten och föreningen bör kunna ske med vissa intervaller, exempelvis halvårsvis eller årsvis.

Svea hovrätt uttalar sig till förmån för den från försäkringsbolagshåll hävdade uppfattningen att åtminstone under ett krig den huvudsakliga presumptionen bör vara att skador, som härrör från *okända fordon*, skall anses vara orsakade genom *statliga fordon*.

Trafikförsäkringsföreningen framhåller att även bestämmelsen att försäkringsbolagen står solidariskt ansvar för skador av *oförsäkrade for-*

don under krigsförhållanden kan få sådana verkningar att man måste tänka sig vissa avvikelser från densamma. Enligt föreningens mening bör en lämplig undantagsbestämmelse införas i trafikförsäkringslagen. Föreningen utvecklar sin ståndpunkt enligt följande.

Under krigsförhållanden torde ett mycket stort antal motorfordon komma att vara avregistrerade och alltså ej trafikförsäkrade. Måhända blir det fråga om flera hundratusen. Dessa komma att vara placerade litet varstans och ej sällan torde de komma att vara helt utanför ägarens kontroll. Om ett sådant fordon behövs för en förflyttning av något slag, så kommer man nog ofta att taga detsamma i anspråk trots att det är avregistrerat, i varje fall om fråga är om angelägen och brådskande körning, exempelvis evakueringskörning. Visserligen torde bensinrestriktioner komma att lägga vissa hinder i vägen för körning men man torde nog kunna räkna med, att under de rådande onormala förhållandena kommer trots restriktionerna bensin i viss utsträckning att kunna anskaffas på ett eller annat sätt. Det kan också tänkas, att gengasutrustning ånyo kan bli tillgänglig. Om motorfordon av nu ifrågakommande slag orsakar skada blir föreskriften i 21 § trafikförsäkringslagen om att trafikförsäkringsbolagen gemensamt skola svara för skadan aktuell. Föreskriften, som är skriven för fredsförhållanden, bygger på att alla motorfordon i trafik i princip skola vara trafikförsäkrade och att en väl fungerande statlig kontrollapparat skall vaka över att trafikförsäkringsplikten fullgöres. Under de onormala krigsförhållandena existera ej längre dessa förutsättningar för lagbestämmelsen. Vid sådant förhållande kan det inte vara riktigt att låta de fåtaliga trafikförsäkringspliktiga motorfordonsägarna genom sina premier svara för de skador, som kunna orsakas av alla de avregistrerade och oförsäkrade motorfordonen. Föreningen anser därför, att en lämplig undantagsbestämmelse bör införas i lagtexten.

Föreningen förordar sådan ändring i trafikförsäkringslagstiftningen att k r i g s s k a d o r undantages från försäkringsbolagens ansvarighet. Det anföres bl. a. att det icke är rimligt, att ersättning utgår ur trafikförsäkringen på samma sätt i krig som i fred. En hel del trafikolyckor kommer att vara direkt orsakade av krigsförhållandena, t. ex. trafikolyckor i samband med nödvändiga och snabba körningar på krigsskadade vägar, trafikolyckor under mörkläggning, trafikolyckor i samband med körningar, som kompliceras genom beskjutning eller bombardemang, trafikolyckor i samband med körningar bland panikpåverkade flyende människor etc. Det kan enligt föreningens mening knappast anses skäligt att ålägga motorfordonsägarna att bära premiekostnader anpassade efter sådana onormala risker. Det synes föreningen som om domstolarna knappast har möjlighet att utan lagändring ta hänsyn till de speciella förhållandena vid krig på trafikområdet. Enligt föreningens mening borde det vara riktigare att i trafikförsäkringslagstiftningen göra undantag för krigsskador och undantaget borde kunna utformas ungefärligen på samma sätt, som skett i fråga om andra försäkringsbranscher, i vilka man i sina försäkringsvillkor tagit in en s. k. krigsklausul.

Föreningen har intet att erinra mot att t r a f i k f ö r s ä k r i n g s a n s t a l t e r n a s nämnnd, i enlighet med vad försäkringsinspektionen anfört, nedlättes under vissa krigsförhållanden.

Avslutningsvis understryker trafikförsäkringsföreningen betydelsen av att man redan i fredstid tar ställning till de problem, som enligt vad föreningen anfört återstår att lösa. Föreningen föreslår i enlighet härmed, att man redan nu försöker att så vitt möjligt fastställa de lagbestämmelser, vilka skall gälla för trafikförsäkringen under krigsförhållanden.

V. Departementschefen

Gällande lagstiftning om försäkringsrörelse i krig har ägt bestånd sedan år 1940 och är numera föråldrad i huvudsakligen två hänseenden. Dels bygger lagstiftningen på den äldre lagen av år 1917 om försäkringsrörelse, vilken sedermera ersatts av 1948 års lag i ämnet, dels skiljer sig den nuvarande planläggningen av försäkringsväsendets krigsorganisation i väsentliga stycken från den planering som förelåg vid 1940 års lagstiftning. Det av försäkringsinspektionen nu framlagda förslaget syftar till en modernisering av beredskapslagstiftningen i båda nämnda hänseenden. Förslaget har i allt väsentligt godtagits under remissbehandlingen och jag finner det ägnat att nu läggas till grund för ny lagstiftning om försäkringsverksamheten i krig och under därmed jämförliga förhållanden.

Försäkringsinspektionens förslag bygger i huvudsak på en från försäkringsbolagens riksförbund gjord framställning om ny beredskapslagstiftning för försäkringsverksamheten i krig och ansluter sig till den av försäkringsbolagen verkställda krigsplanläggningen. I korthet innebär denna planläggning följande. Försäkringsverksamheten inskränkes väsentligt vid ett krigsfall. Ett flertal försäkringsbolag nedlägger helt försäljnings- och organisationsavdelningarna. Mindre betydelsefulla försäkringsgrenar nedlägges; i ett svårare läge bibehålles endast de allra angelägnaste såsom livförsäkring och brandförsäkring. För att i möjligaste mån upprätthålla verksamheten under krigsförhållanden skapas ett antal för bolagen gemensamma lokala organ, s. k. distriktscentraler, med uppgift bl. a. att fullgöra vissa löpande administrativa göromål i lägen där bolagen icke själva kan fortsätta verksamheten. I fråga om återförsäkringarna avses att träffa liknande anordningar som dem, vilka vidtogs under det senaste världskriget. Sålunda skapas två särskilda konsortier med uppgift att vid behov övertaga de i Sverige koncessionerade utländska bolagens och — i mindre utsträckning — även svenska bolags återförsäkringar åt inhemska bolag. Konsortierna skall tjänstgöra såsom återförsäkrare bl. a. åt varandra och åt svenska återförsäkringsbolag. Ett tredje konsortium är avsett att sättas i funktion endast i yttersta nödfall och skall då övertaga de inhemska bolagens hela bestånd av återförsäkringar. I sådant fall skall de båda förstnämnda konsortierna kvarstå och meningen är att det av dem övertagna försäkringsansvaret då skall återförsäkras i det tredje konsortiet. Konsortieorganisationen har även till ändamål att bl. a. omhändertaga de i vårt land verksamma utländska försäkringsanstalternas direkta svenska affär.

Den av försäkringsbolagen planerade krigsorganisationen har till sina huvuddrag godtagits av försäkringsinspektionen och under remissbehandlingen i stort sett lämnats utan erinran. För egen del anser jag mig kunna tillstyrka att ifrågavarande beredskapsplanläggning tages till utgångspunkt vid utformningen av den nya lagstiftningen.

I fråga om såväl den inländska som den utländska försäkringsrörelsen bör beredskapslagstiftningen liksom hittills varit fallet ha fullmaktskaraktär. Lagstiftningen bör ge Kungl. Maj:t befogenheter att genomföra de erforderliga åtgärderna för att anpassa försäkringsväsendet efter ett krisläge. Till frågan om förutsättningarna för lagstiftningens tillämpning vill jag återkomma i det följande.

Den inländska försäkringsrörelsen

En viktig beredskapsuppgift är att möta den situation som uppstår när återförsäkringarna hos bolag utomlands eller hos utländska bolag i vårt land till följd av krigsutbrott icke längre fungerar. I 1940 års lag om inländsk försäkringsrörelse vid krig har bestämmelser härom meddelats i 2—4 §§. Till den del bestämmelserna efter ikraftträdandet av 1948 års lag om försäkringsrörelse fortfarande har aktualitet innebär de i huvudsak följande. Försäkringsinspektionen kan medge inländskt försäkringsbolag att utan återförsäkring ikläda sig ansvarighet på samma risk för högre belopp än som kunnat ske enligt bolagsordningen. Vidare ges svenska försäkringsbolag möjlighet att meddela återförsäkring å brandförsäkring utan hinder av föreskrift i bolagsordningen om begränsning av bolagets verksamhet till visst slag av egendom eller till riket eller viss del av riket.

De ekonomiska anspråken på ett livförsäkringsbolag kan under krig komma att medföra stora påfrestningar på bolagets betalningsförmåga, icke minst med hänsyn till att normala återförsäkringsförbindelser inte kan påräknas. I första hand är fråga om utbetalningar av förfallna försäkringsbelopp, men i stor utsträckning torde anspråken även komma att gälla återköp av och förskott å livförsäkringar. För att skänka bolaget erforderlig likviditet kan det därför bli nödvändigt att ta i anspråk de värdehandlingar, som i vanliga fall ligger såsom pant för bolagens förbindelser gentemot försäkringstagarna. Såväl enligt 1917 års lag om försäkringsrörelse som enligt 1948 års lagstiftning kan försäkringsbolag efter prövning av försäkringsinspektionen utfå sådana pantsatta värdehandlingar för anskaffande av medel till utbetalning av förfallet försäkringsbelopp. Enligt 5 § i 1940 års lag äger försäkringsinspektionen medgiva att inländskt livförsäkringsbolag utfår värdehandlingar även för att finansiera återköp av eller förskott å livförsäkringar. Inspektionen har dessutom enligt 6 § befogenhet att medgiva livförsäkringsbolag att uppskjuta utbetalning av återköpsvärden liksom att befria det från skyldighet att lämna förskott å livförsäkringar.

Enligt 7 § äger Kungl. Maj:t vid befarat avtalsbrott från utländsk försäkringsanstalts sida förbjuda svenska försäkringsbolag att fullfölja avtal, var-

igenom de meddelat återförsäkring åt försäkringsanstalter i den utländska anstaltens hemland, ävensom att sluta nya sådana avtal med dem. Slutligen har i 9 § upptagits bestämmelse, enligt vilken Kungl. Maj:t vid krig, vari riket befinner sig, eller efter sådant krig äger föreskriva avvikelser från vissa bokföringsregler i försäkringslagen.

Försäkringsinspektionen föreslår, att de stadganden, som gällande beredskapslag sålunda upptager, i stora drag bibehålles i den blivande lagstiftningen. Förslaget har i denna del under remissbehandlingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Även jag finner bestämmelser av ifrågavarande innehåll inte kunna undvaras i den tillämnade beredskapslagen.

Utöver de bestämmelser, som enligt det nyss anförda bör övertagas från nuvarande lagstiftning, föreslår försäkringsinspektionen betydande nyheter.

Enligt den planerade krigsorganisationen av försäkringsväsendet skall vissa försäkringsgrenar kunna helt nedläggas och verksamheten koncentreras till de mest betydelsefulla branscherna. För att underlätta en sådan omställning föreslås att Kungl. Maj:t skall äga förordna att försäkringsavtalen inom viss eller vissa branscher, dock ej i fråga om livförsäkring, skall upphöra att gälla för viss tid eller tills vidare. Vid remissbehandlingen har allmänt godtagits att Kungl. Maj:t får befogenhet av detta slag. De hörda hypoteksinrättningarna menar dock att brandförsäkringsavtalen i detta sammanhang bör ges en särställning.

Det är icke att räkna med att man i ett krigsfall skall kunna driva försäkringsverksamhet i normal utsträckning. För att försäkringsväsendet i ett sådant läge alls skall kunna upprätthållas kan det visa sig nödvändigt att koncentrera verksamheten till de branscher, som bedömes vara viktigast, särskilt liv- och brandförsäkring. En sådan omställning förutsätter att de mindre betydelsefulla försäkringsgrenarna nedlägges. Såsom framgått av det föregående står försäkringsbolagen icke utan möjligheter att på egen hand genomdriva den åsyftade omläggningen av verksamheten. De ettåriga försäkringsavtalen inom berörda branscher skulle i vanlig ordning kunna uppsägas. Beträffande avtal, löpande på längre tid, skulle såsom försäkringsinspektionen påpekat i och för sig finnas möjlighet för bolagen att under löpande avtalsperiod ändra försäkringsvillkoren så att avtalen automatiskt eller efter åtgärd från bolagets sida upphör att gälla i händelse av krig. Jag är emellertid ense med inspektionen om att man icke bör på detta sätt överlåta på försäkringsbolagen att åstadkomma de nödvändiga förutsättningarna för en omorganisation av försäkringsväsendet efter krigsförhållanden. Det skulle ställa sig kostnadskrävande och medföra ett omfattande administrativt arbete för försäkringsbolagen att införa behövliga krigsklausuler i samtliga berörda försäkringsavtal. En avtalsförändring på denna väg skulle med säkerhet på många håll uppfattas som en extraordinär tvångsåtgärd vilken det icke borde ankomma på de enskilda bolagen att genomföra. Naturligast torde även vara att, såsom också försäkringsinspektionen antytt, betrakta nedläggandet av mindre betydelsefulla försäkringsgrenar så-

som ett sådant led i en rationell krigshushållning, för vilket det allmänna har att ta ansvaret. Det synes därför vara att föredra att den åsyftade förändringen av försäkringsväsendets struktur åvägabringas genom lagstiftning. Den tilltänkta beredskapslagen bör lämpligen innehålla befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om upphörande för viss tid eller tills vidare av försäkringsavtalen inom viss försäkringsgren. Det torde icke vara möjligt att på förhand taga ställning till det närmare innehållet i sådant förordnande. Självfallet bör ingreppet i avtalsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare ske så smidigt som möjligt.

Kungl. Maj:ts befogenhet att sätta försäkringsavtal ur kraft bör ej omfattas livförsäkringar. Att i övrigt begränsa befogenheterna med avseende å olika försäkringsgrenar synes ej motiverat. Enighet torde råda om att man i det längsta bör söka upprätthålla brandförsäkringsverksamheten. Det synes dock ej lämpligt att, såsom från något håll ifrågasatts under remissbehandlingen, av denna anledning i beredskapslagen göra en angelägenhetsgradering av de olika branscherna och därigenom i förväg ta ställning till i vilken ordning som ett eventuellt nedläggande av dessa skall äga rum.

Beträffande premiesättning och villkor om självrisk torde behovet av statligt ingripande vara mindre. I allmänhet lärer frågor här om utan olägenhet kunna lösas avtalsvägen. Å andra sidan kan tänkas situationer, då exempelvis generella regler om självrisk bör tillämpas utan hinder av eljest gällande avtalsvillkor. Det kan sålunda under ett krig visa sig rationellt att inom en försäkringsgren genomgående höja självriskbeloppen eller att införa självrisk inom en bransch, där sådan tidigare icke förekommit. Sådan avtalsjämkning förutsätter motsvarande justering av premienivån. Även utan samband med självriskfrågor kan tänkas påkallat att genom statligt ingripande vidtaga premiejustering. Närmast kommer väl i fråga sådana fall där en statlig åtgärd enligt lagen rubbar förutsättningarna för premiesättningen. Jag finner mig därför böra biträda förslaget i denna del. Det må påpekas, att den föreslagna befogenheten för Kungl. Maj:t icke är avsedd för sådan prisreglering, varom bestämmelser är meddelade i allmänna prisregleringslagen.

Försäkringspremier erlägges regelmässigt i förskott. En allmän förutsättning för att försäkringsgivarens ansvarighet skall inträda är att premien erlagts. Avser försäkringen flera premieperioder brukar gälla, att premien skall erläggas förskottsvis för varje period. Därvid träffas i allmänhet förbehåll att försäkringsgivarens ansvarighet skall upphöra om premie för en senare period inte erlagts i rätt tid. För att skydda försäkringstagaren från alltför sträng påföljd av underlåten premiebetalning gäller enligt 14 § försäkringsavtalslagen, att försäkringsgivarens ansvarighet i sådant fall icke må upphöra innan en vecka förflutit efter det försäkringsgivaren givit försäkringstagaren meddelande med erinran om premiens förfallodag. Stadgandet har ej avseende å försäkringsavtal med speciellt korta premieperioder.

En likartad regel upptages i 1943 års lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring ävensom i det förslag till ny lag i ämnet, som jag tidigare denna dag anmält.

Såsom försäkringsinspektionen anfört kan den aviseringsskyldighet, som sålunda åvilar försäkringsbolagen, under krigsförhållanden leda till orimliga konsekvenser. Det kan nämligen till följd av exempelvis rubbad postgång eller bolagens brist på erforderliga administrativa resurser visa sig ogörligt att genomföra premieavisering i vanlig ordning. För att i sådana lägen möjliggöra att försäkringsbolagen befrias från ansvarighet när premiebetalningen upphört föreslår inspektionen att Kungl. Maj:t får medgiva avvikelser från de berörda stadgandena i försäkringsavtalslagen och krigsansvarighetslagen. Förslaget har godtagits under remissbehandlingen. För egen del vill jag understryka att en befogenhet av föreslaget innehåll bör bedömas med hänsyn till möjligheterna att på andra vägar än genom premieavisering skydda försäkringstagarna från rättsförluster till följd av tillfälliga dröjsmål med premiebetalningen. Såsom försäkringsinspektionen påpekat bör vara naturligt att försäkringsbolag som befrias från aviseringskyldighet åläggas att genom tillkännagivanden i tidningarna eller på annat effektivt sätt upplysa försäkringstagarna om att premieavisering icke kommer att ske samt erinra om betydelsen av att premiernas förfallodagar iakttages. Angeläget är att innehavarna av liv- och invaliditetsförsäkring erhåller klart besked om vikten av att inom föreskriven tid erlægga krigspremier. Försäkringsavtalen innehåller nämligen i allmänhet icke någon upplysning härom.

Av väsentlig betydelse i detta sammanhang är försäkringsinspektionens förslag att Kungl. Maj:t skall äga förordna om anstånd med erläggande av premie. Uppmjukas på detta eller liknande sätt försäkringsavtalens villkor om förskotts betalning — vilket jag anser mig kunna förordna — synes några allvarligare betänkligheter icke behöva hysas mot att i ett ansträngt läge befria försäkringsbolagen från skyldigheten att underrätta om förfallodag för premie. I fråga om brandförsäkring å bl. a. fast egendom gör sig, såsom jag i det följande kommer att utveckla, delvis andra synpunkter gällande.

Beträffande utformningen av den förordade regeln om befogenhet att bevilja anstånd med premiebetalning kan, såsom Svea hovrätt gjort, ifrågasättas huruvida icke regeln bör ges ett mera allmänt innehåll och icke i enlighet med inspektionens förslag vara begränsad till att avse anstånd under en tid av högst tre månader. Till förmån för hovrättens mening talar svårigheterna att bedöma det behov som kan komma att finnas av ett specialmoratorium på detta område. För egen del är jag dock mest höjd att förordna den utformning inspektionen givit regeln och att följaktligen anståndstiden maximeras till tre månader. Det synes mig nämligen riktigast att icke ge regeln en vidare omfattning än som är betingat av syftet att åstadkomma en uppmjukning av kravet på rättidig premiebetalning såsom förutsättning för försäkringskydd. För detta ändamål torde en tremåna-

dersfrist vara tillräcklig. En längre frist skulle kunna motiveras om avsikten med stadgandet vore att lösa sådana ekonomiska krissituationer, som förutsätts för tillämpning av 1940 års moratorielag. En sådan uppgift bör dock enligt min mening icke tilläggas den tillämnade lagstiftningen.

I likhet med försäkringsinspektionen finner jag en anståndsregel såsom den nu förordade böra kompletteras med stadgande som ger Kungl. Maj:t befogenhet att medgiva försäkringsbolag anstånd under samma tid med utbetalning av försäkringsersättning.

Jag har i det föregående ansett mig kunna förorda, att Kungl. Maj:t får möjlighet att efterge skyldigheten för försäkringsgivare att avisera försäkringstagaren om underlåtenhet att erlägga premie. Försäkringstagarnas intressen skulle i dylika fall vara på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda genom generella påminnelser om premieförfalldagar samt genom utsträckning av betalningsfristerna. I fråga om sådan egendom som allmänt utnyttjas såsom kreditsäkerhet och för detta ändamål intecknas gör sig emellertid delvis andra synpunkter gällande. Hänsyn måste tagas till brandförsäkringens centrala betydelse för kreditväsendet och behovet att trygga inteckningssäkerheterna.

I fråga om fast egendom är att märka stadgandet i 87 § försäkringsavtalslagen till skydd för innehavare av inteckning i egendomen. Under förutsättning att inteckningshavaren låtit anmäla namn och adress hos försäkringsbolaget måste nämligen bolaget vid bristande premiebetalning avisera även inteckningshavaren om dröjsmålet. Först sedan en vecka förflutit från sådan underrättelse äger försäkringsgivaren gentemot inteckningshavaren åberopa den uteblivna betalningen till befrielse från ansvarighet.

Försäkringsinspektionens förslag innebär att försäkringsgivarnas ansvarighet i fråga om brandförsäkring å byggnader tillhörande fast egendom, efter förordnande av Kungl. Maj:t, skall kunna kvarstå utan inverkan av att premiebetalning uteblivit, samt att försäkringsgivare beträffande oguldet premiebelopp skall äga företräde till betalning ur egendomen framför alla intecknade fordringar, inräknat fordringar med förmånsrätt enligt 11 kap. 2 § jordabalken. Med nämnda byggnader jämställs i förslaget byggnader som är att betrakta som tillbehör till tomträtt eller vattenfallsrätt.

Den sålunda föreslagna ordningen innebär i och för sig icke någon nyhet. Sedan gammalt åtnjuter på liknande sätt Stockholms stads brandförsäkringskontor förmånsrätt i det brandförsäkrade huset för vissa premiefordringar. Förslaget har i förevarande del också allmänt accepterats vid remissbehandlingen. För egen del kan jag i stort sett ansluta mig till de synpunkter som anförts från försäkringsinspektionens sida. Det må tillfogas, att det beträffande egendom, vilken omfattas av förordnande som här avses, självfallet icke ifrågakommer skyldighet att avisera ägare eller inteckningshavare vid dröjsmål med premiebetalningen.

Enligt försäkringsinspektionens förslag skall förordnande som nu sagts kunna meddelas även i fråga om annan inteckningsbar egendom som är

brandförsäkrad. Här kommer i fråga industriell förlagsegendom, jordbruksinventarier samt, sedan numera lag om förlagsinteckning i vissa oljelager (SFS 54/1958) trätt i kraft, lager som där avses.

Att skapa en förmånsrätt för brandförsäkringspremier i nämnda egendom efter samma mönster som beträffande fast egendom låter sig emellertid enligt min mening knappast göra. Den lösa egendom som kan komma i fråga för förlagsinteckning m. m. är icke till sin natur så avgränsad från annan egendom att den utan vidare kan göras till föremål för ett generellt förordnande om bibehållet försäkringsskydd och förmånsrätt för premier. Icke heller torde någon godtagbar lösning erbjuda sig därest man, såsom försäkringsinspektionen tänkt sig, begränsar befogenheten till att avse sådan egendom som är intecknad. Redan att göra skillnad mellan intecknad och ointecknad förlagsegendom synes leda till en godtycklig gränsdragning mellan försäkringsmässigt skyddad och oskyddad egendom, som i praktisk tillämpning knappast skulle komma att mötas med förståelse. Med hänsyn till variationerna i inteckningsförhållandena från tid till annan torde det icke heller vara lämpligt att låta brandförsäkringsskyddet av egendomen och förmånsrätten däri för oguldna premier bero av att egendomen är intecknad.

På grund av det anförda är jag icke beredd att nu förorda någon beredskapsmässig reglering av brandförsäkringsskyddet av annan egendom än sådan som är att hänföra till fast egendom och därmed jämförliga objekt. Det är uppenbarligen också främst i fråga om sistnämnda egendom som behov av statligt ingripande för att vidmakthålla brandförsäkringarna gör sig gällande.

Vidkommande det från försäkringsbolagshåll framförda förslaget om dispensmöjlighet beträffande 84 § försäkringsavtalslagen delar jag försäkringsinspektionens mening, att den nuvarande automatiska förlängningen av ettåriga brandförsäkringsavtal bör bestå även under krigsförhållanden. Det synes icke ligga något orimligt i att kräva att försäkringsgivare, som i ett enskilt fall ej längre vill meddela försäkring, i vanlig ordning uppsäger avtalet med försäkringstagaren.

I såväl lagen om försäkringsrörelse som enskilda bolagsordningar finns åtskilliga bestämmelser om tid och plats för åtgärder som skola vidtagas. En uppnykning av sådana bestämmelser kan under krigsförhållanden te sig påkallad och jag finner mig därför kunna biträda försäkringsinspektionens förslag att inspektionen ges befogenhet medgiva att försäkringsbolag avviker från vad sålunda kan vara föreskrivet. Ifrågavarande befogenhet bör dock ej omfatta processuella stadganden.

Försäkringsinspektionen behandlar i sitt framlagda förslag även viss beredskapsmässig reglering av trafikförsäkringen i händelse av krig.

Enligt 18 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon står försäkringsgi-

varen visst ansvar även sedan försäkringsavtalet t. ex. efter uppsägning upphört att gälla. Försäkringsgivaren är nämligen gentemot skadelidande ansvarig för skadestånd på grund av händelse som inträffat inom trettio dagar från det anmälan gjorts till bilregistret om dagen då avtalet upphörde. Denna regel medför att försäkringsbolagen måste sörja för att anmälan om att trafikförsäkringsavtal upphört göres snarast möjligt. Under krigsförhållanden kan det administrativa arbetet härmed — med hänsyn till det stora antalet avregistreringar och bolagens begränsade personella resurser — bli alltför betungande. Såsom framhållits av försäkringsinspektionen skulle en betydande arbetslättning kunna beredas försäkringsbolagen om en trafikförsäkring kunde anses avanmäld i och med att vederbörande fordon avfördes ur bilregistret. Jag delar därför inspektionens uppfattning att det ur beredskapssynpunkt vore värdefullt att öppna möjlighet för Kungl. Maj:t att när förhållandena så påkallade förordna om avvikelse från den ordning som nu föreskrives i 18 §. I vilken mån avvikelse kan ske i annat hänseende än det nyss antydda synes svårt att bedöma utan kännedom om hur utvecklingen efter ett krigsutbrott kommer att gestalta sig. Det torde få ankomma på försäkringsinspektionen att ur beredskapssynpunkt ytterligare överväga de spörsmål som här återstår att lösa. Det är självfallet att varje avsteg från nuvarande regler måste föregås av noggrann prövning att icke rimliga anspråk på ett effektivt försäkringsskydd eftersättes.

Enligt 21 § trafikförsäkringslagen svarar samtliga trafikförsäkringsbolag solidariskt för skador som orsakas av oförsäkrade motorfordon eller motorfordon som ej kunna påträffas och identifieras. Under krigsförhållanden, då statliga motorfordon utgör en stor del av hela fordonsparken, synes skäligt att ifrågavarande skadeansvar inte odelat lägges på försäkringsbolagen. Jag anser mig därför kunna biträda förslaget om befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela från gällande ordning avvikande bestämmelser om ansvarsfördelningen såvitt rör trafikskador som orsakats av oförsäkrade eller okända motorfordon.

Jag är emellertid i likhet med försäkringsinspektionen icke villig förorda att man nu skapar möjlighet att under krigsförhållanden frångå de allmänna ansvarighetsreglerna enligt bilansvarighetslagen. En jämkning av de centrala ansvarighetsgrunderna i fråga om trafikskador synes nämligen icke kunna ske utan att betänkligt försvaga trafikförsäkringsskyddet. Av samma skäl synes den tillämnade beredskapslagstiftningen icke heller böra utformas med sikte på införandet av en krigsklausul i trafikförsäkringen.

De nu förordade bestämmelserna rörande trafikförsäkringen upptages i försäkringsinspektionens förslag såsom ett tillägg i lagen om trafikförsäkring å motorfordon. Från synpunkten att man i möjligaste mån bör sammanföra de bestämmelser som reglerar försäkringsverksamheten i krig är dock att föredraga att ifrågavarande stadganden inlemmas i redan befintlig beredskapslagstiftning.

Vad angår trafikförsäkringsanstalternas nämnd torde det i ett krigsläge

få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till förhållandena besluta huruvida nämnden skall finnas kvar eller avvecklas.

Enligt försäkringsinspektionens förslag har Kungl. Maj:t givits rätt att delegera sina befogenheter enligt lagen på underlydande myndighet. Vid remissbehandlingen har betänkligheter häremot anförts av bl. a. Svea hovrätt. För egen del vill jag erinra om den befogenhet att delegera beslutanderätt, som tillkommer Kungl. Maj:t enligt lagen den 13 mars 1942 (nr 87) med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (administrativa fullmaktslagen). Denna lag lär väl i flertalet fall kunna utnyttjas för sådan delegering som nu är i fråga. I speciella krissituationer kan det dock te sig önskvärt att redan på ett förberedande stadium, innan administrativa fullmaktslagen blivit satt i tillämpning, överföra beslutanderätt enligt den tillämnade lagen på försäkringsinspektionen. Jag finner mig därför av beredskapshänsyn böra biträda inspektionens förslag att i lagen intaga en särskild bestämmelse om delegationsrätt.

Den utländska försäkringsrörelsen

I fråga om den utländska försäkringsrörelsen under krigsförhållanden biträder jag försäkringsinspektionens förslag att nuvarande bestämmelser angående förbud för utländsk anstalt att fortsätta verksamheten och om särskild administration i vissa fall skall bibehållas i den nya lagstiftningen.

I övrigt torde, såsom försäkringsinspektionen föreslagit, de stadganden rörande den inländska försäkringsrörelsen, som åsyftar att anpassa försäkringsverksamheten efter extraordinära förhållanden, böra i huvudsak motsvaras av en liknande reglering för de utländska anstalternas del. Eftersom de utländska anstalterna inte ingår i något av de planerade konsortierna kan dock sådana bestämmelser uteslutas som är direkt betingade av denna organisatoriska planläggning.

Förutsättningarna för lagstiftningens tillämpning

De nu gällande beredskapslagarna om försäkringsrörelse vid krig är av permanent karaktär. För att de materiella bestämmelserna skall träda i tillämpning fordras särskilt förordnande av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande om tillämpning förutsätter att riket befinner sig i krig eller krigsfara eller att eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden råder. Är riksdagen samlad skall förordnande meddelas först sedan riksdagens samtycke inhämtats. I annat fall äger Kungl. Maj:t ensam förordna om tillämpning men skall i närmare angiven ordning i efterhand underställa förordnandet riksdagens prövning. Kungl. Maj:ts befogenhet att ensam meddela förordnande torde dock ha mist sin betydelse då riksdagen numera anses samlad hela året (se särskilda utskottets utlåtande nr 1/1948 s. 24 och 27).

Försäkringsinspektionens förslag innefattar en modernisering av de nuvarande lagarnas fullmaktskonstruktion i enlighet med vad som numera

gäller för flera beredskapslagar. Sålunda skall enligt förslaget den tillämnade lagstiftningen automatiskt träda i tillämpning när riket indrages i krig. Vid krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden föreslås att Kungl. Maj:t skall kunna förordna om tillämpning av de centrala lagbestämmelserna. Sådant förordnande skall inom en månad underställas riksdagen och förfaller, om detta ej sker eller om det icke blir gillat inom två månader efter underställningen.

I likhet med övrig modern beredskapslagstiftning torde de båda tillämnade lagarna utan vidare böra träda i tillämpning om riket indrages i krig. Det torde även råda enighet om att de föreslagna befogenheterna behöver kunna utnyttjas i det fall att vårt land är utsatt för krigsfara. Efter mönster från bl. a. ransonerings- och förfogandelagstiftningen bör Kungl. Maj:t i ett dylikt läge äga förordna om tillämpning av de materiella bestämmelserna. Sådant förordnande bör i vanlig ordning underställas riksdagen och godkännas för att bestå.

Försäkringsinspektionens förslag innebär att lagstiftningen skall kunna på samma sätt bringas i tillämpning även vid andra av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Betänkligheter häremot har anförts av vissa remissinstanser, vilka under hänvisning till de möjligheter till djupgående ingripanden i träffade avtal som lagarna erbjuder, motsatt sig att befogenheterna skall gälla annat än vid krig eller krigsfara.

Det kan emellertid icke förnekas att situationer kan förekomma då lagarna behöver tillämpas trots att vårt land ej är i krig eller krigsfara. Närmast liggande är det fall att svenska försäkringsbolags förbindelser med utländska återförsäkringsgivare i betydande omfattning avbrytes till följd av krig eller liknande förhållanden utanför våra gränser utan att vårt land är i fara och att de planerade försäkringskonsortierna får träda i verksamhet för att täcka det behov av återförsäkringsskydd som uppstått. En sådan utveckling påkallar tillämpning av de regler som tar sikte på de svenska försäkringsbolagens medverkan i konsortieverksamheten. I fråga om de i vårt land verksamma utländska försäkringsanstalterna kan ett krigsläge, utan att direkt beröra oss, medföra sådana svårigheter för dessa att infria sina försäkringsförbindelser att tillämpning av bestämmelserna om förbud för sådan anstalt att fortsätta verksamheten kan ifrågakomma. Även andra situationer är tänkbara då ingripanden måste ske i den in- eller utländska försäkringsverksamheten. Lagstiftningen bör därför kunna sättas i bruk också i sådana lägen då utomordentliga av krig föranledda förhållanden föreligger ehuru vårt land ej befinner sig i krig eller krigsfara.

De anförda betänkligheterna torde bli betydligt mindre om det föreskrives att Kungl. Maj:t, då krig eller krigsfara ej föreligger, skall inhämta riksdagens samtycke innan förordnande enligt lagstiftningen meddelas. Visserligen kan en sådan ordning medföra dröjsmål med genomförandet av nödvändiga regleringar, något som ur allmänna beredskapssynpunkter kan förefalla olämpligt. Men såvitt nu kan bedömas torde man knappast i freds-

tid behöva räkna med lägen då förordnanden aktualiseras så plötsligt eller eljest bli så brådskande att ett dylikt dröjsmål kan vålla större olägenheter. Jag vill därför föreslå att lagstiftningen utformas så att den i andra fall än när riket är i krig eller hotas av krigsfara kan tillämpas först efter riksdagens samtycke.

De nya beredskapslagarna torde av beredskapsskäl böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.

I enlighet med det anförda har inom handelsdepartementet upprättats förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m., samt
- 2) lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet (*Bilaga 1 och 2*).

Jag övergår härefter till att behandla vissa detaljfrågor i anslutning till de enskilda paragraferna i de båda lagförslagen.

Lagen rörande den inländska försäkringsrörelsen

1 §.

Paragrafen behandlar förutsättningarna för lagens tillämpning. Den föreslagna utformningen har motiverats i det tidigare.

2 §.

Paragrafen motsvarar 2 § gällande lag.

I överensstämmelse med vad som stadgas i sistnämnda lagrum upptages i den föreslagna paragrafen bestämmelse, som ger försäkringsinspektionen rätt att medge försäkringsbolag att ikläda sig ansvarighet på en och samma risk för högre belopp än som kunnat ske jämlikt bolagsordningen.

Enligt den nya lagen om försäkringsrörelse skall bolagsordningen för ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhet avser såväl direkt försäkring som återförsäkring, innehålla regler för återförsäkringens begränsning i förhållande till den direkta försäkringen. Även dylik begränsning kan behöva överskridas i en krissituation. I enlighet med försäkringsinspektionens förslag inrymmer därför i departementsförslaget befogenhet för inspektionen att också medgiva sådant överskridande.

Dispensregeln i nuvarande lag omfattar inländskt försäkringsbolag, med undantag av bolag som avses i 265 § c) 1917 års lag om försäkringsrörelse d. v. s. sockenbolagen. Sistnämnda bolag var nämligen tidigare helt undantagna från försäkringslagens tillämpning. Den nya försäkringslagen gäller emellertid i princip även vissa sockenbolag, nämligen dem som driver brand- eller sjöförsäkring. Stadgandet torde därför i sin nya lydelse böra avse varje inländskt försäkringsbolag, varå försäkringslagen är tillämplig.

3 §.

Paragrafen motsvarar 3 § första stycket gällande lag och syftar till att underlätta den återförsäkringsverksamhet som förutsätts skola ske genom särskilda konsortier. För att möjliggöra en utvidgning av konsortiernas verksamhet till även andra grenar än brandförsäkring föreslår försäkringsinspektionen att den nuvarande begränsningen av återförsäkringsmöjligheten till att avse enbart brandförsäkring slopas och att bestämmelsen i fortsättningen skall gälla all återförsäkring, som ej avser liv- eller annan personförsäkring.

Den föreslagna utvidgningen av lagrummets räckvidd finner jag ändamålsenlig. Det må anmärkas att den större återförsäkringsrätt som stadgandet erbjuder självfallet endast kan utnyttjas av bolag, som har koncession för återförsäkring i ifrågavarande försäkringsgren.

4 §.

Paragrafen motsvarar 5 § nuvarande lag. I överensstämmelse med vad där stadgas ges försäkringsinspektionen rätt att medgiva lättnad i livbolagens pantsättningsskyldighet för att möjliggöra för bolagen att anskaffa medel till återköp av eller lån å livförsäkringar, för vilka avsättning skett till livförsäkringsfonden. I ett ansträngt läge kan livbolagen för detta ändamål erhålla tillåtelse att i erforderlig utsträckning utfå de värdehandlingar, som enligt försäkringslagen skall förvaras såsom pant till säkerhet för fullgörandet av bolagens förbindelser enligt försäkringsavtalen.

5 §.

Till paragrafen har överförts den i 6 § gällande lag upptagna bestämmelse, som ger försäkringsinspektionen rätt att medge livbolag uppskov med utbetalning av livförsäkringars återköpsvärden och befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

6 §.

Paragrafen, som innefattar en nyhet i förhållande till nuvarande lag, har behandlats i den allmänna motiveringen. Såsom där nämnts bör befogenheten att meddela särbestämmelser beträffande tid och plats för åtgärder icke avse föreskrift om väckande av talan eller om åtgörande som ankommer på domstol. Avvikelser från sådana stadganden av processuell natur regleras i lagen den 26 april 1957 (nr 132) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Dispens kan enligt det föreslagna stadgandet ges varje inländskt försäkringsbolag, av de s. k. sockenbolagen således även sådant bolag varå försäkringslagen ej är tillämplig.

7—10 §§.

I paragraferna upptages de nya befogenheter för Kungl. Maj:ti i fråga om nedläggande av försäkringsgren (7 §), premiesättning och villkor om själv-

risk (8 §), aviseringsskyldighet (9 §) samt anstånd med betalning av premie respektive försäkringsersättning (10 §), vilka behandlats i den allmänna motiveringen.

Vid hänvisningen i 9 § till aviseringsbestämmelserna i krigsansvarighetslagen har angivits numret å den paragraf, under vilken bestämmelserna upptagits i det förslag till ny lag i ämnet som tidigare denna dag anmälts av mig.

11 §.

Paragrafen behandlar den i det tidigare förordade befogenheten för Kungl. Maj:t att förordna att utebliven premiebetalning i fråga om brandförsäkring å byggnader icke skall inverka på försäkringsansvarigheten. För att bereda försäkringsgivaren trygghet för att utfå utestående premiebelopp bör sådant förordnande automatiskt medföra, att försäkringsgivaren tillerkänns förmånsrätt för sin fordran i den försäkrade egendomen. Det synes vara lämpligt att premiefordran jämställas med sådana fordringar — t. ex. avbetalnings- och räntebelopp i fråga om avdikningslån och vissa uttaxeringar enligt lagen om enskilda vägar — för vilka förmånsrätt åtnjutes enligt 17 kap. 6 § handelsbalken. Förmånsrätten bör omfatta oguldna premier såvitt dessa belöper sig å tid när förordnandet är i kraft. Den bör i övrigt gälla utan särskild begränsning med hänsyn till den tid premierna stått oguldna. I vilken mån förmånsrätten även skall omfatta ränta å oguldet premiebelopp torde få bestämmas av Kungl. Maj:t.

I praktiken torde företrädesrätten till betalning komma att ofta beröra även egendom som ej omfattas av den meddelade försäkringen, t. ex. mark varå den brandförsäkrade byggnaden är uppförd. I åtskilliga fall kommer kanske värdet av den egendom som ligger utanför försäkringen att betydligt överstiga värdet av det försäkrade. Detta förhållande, som knappast lärrer kunna undvikas, torde dock icke medföra någon olägenhet.

12 §.

Paragrafen motsvarar 7 § gällande lag och upptager där stadgade befogenhet för Kungl. Maj:t att under vissa förhållanden förbjuda svenska försäkringsbolag att sluta eller fullfölja återförsäkringsavtal med utländska försäkringsanstalter.

13 §.

Paragrafen upptager den i det föregående förordade befogenheten för Kungl. Maj:t att förordna om avvikelser från 18 och 21 §§ trafikförsäkringslagen. Stadgandet har närmare behandlats i den allmänna motiveringen.

14 §.

Till paragrafen har överförts stadgandet i 9 § gällande lag utan annan ändring än att paragrafhänvisningarna enligt förslaget avser den nya försäkringslagen.

15 §.

Paragrafen upptager i första stycket befogenhet för Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen att vid beslut enligt lagen fästa de villkor som finnes skäliga.

Andra stycket i paragrafen motsvarar det i 2 § gällande lag upptagna stadgandet om påföljd för åsidosättande av villkor som föreskrivits vid medgivande för försäkringsbolag att överskrida ansvarighetsbegränsning i bolagsordningen.

16 §.

I paragrafen har med viss redaktionell jämkning upptagits de stadganden som 8 § gällande lag innehåller.

17 §.

Paragrafen upptager bestämmelse om den rätt för Kungl. Maj:t att delegera befogenheterna enligt lagen till försäkringsinspektionen, som jag tidigare förordat. Det är att märka att beslut om delegering kan fattas först sedan paragrafen satts i tillämpning enligt 1 §.

Lagen rörande den utländska försäkringsrörelsen

1 §.

Förutsättningarna för tillämpning av lagens centrala bestämmelser har reglerats på samma sätt som för den inländska försäkringsrörelsen.

2 §.

Paragrafen ger Kungl. Maj:t samma befogenhet som 2 § gällande lag att förbjuda utländsk försäkringsanstalt att fortsätta verksamheten här i riket om det finns anledning att antaga att anstalten på grund av krigsförhållanden inte kommer att infria sina här ingångna förbindelser till försäkringsstagare. Den nya avfattningen av 1 § har medfört att definitionen av begreppet krigsförhållanden upptagits i förevarande paragraf.

3—5 §§.

Förevarande paragrafer upptager, liksom 3—5 §§ gällande lag, bestämmelser om särskilt administrationsförfarande i vissa fall för att tillvarata livförsäkringstagarnas rätt.

Bestämmelserna har anpassats till de nya föreskrifterna om särskild administration i 1948 års försäkringslag och 1950 års lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

I 3 § tages sikte på det fall att förbud enligt 2 § meddelats utländsk anstalt att fortsätta verksamheten här i riket. I överensstämmelse med nuvarande lags utformning innehåller paragrafen en hänvisning till de lagrum i försäkringslagen vilka behandlar den särskilda administration som skall

inträda när försäkringsbolag som meddelar livförsäkring trätt i likvidation eller kommit i konkurstillstånd. Vad som föreskrives i 297 § 1 mom. fjärde stycket om registrering av beslut, varigenom Kungl. Maj:t godkänt anbud om övertagande av administrationsboets försäkringsbestånd, skall i stället avse tillkännagivande i allmänna tidningarna. I likhet med vad nu gäller skall överlåtelse av livförsäkringarna få ske förutom till svenskt försäkringsbolag jämväl till utländsk anstalt som erhållit koncession för livförsäkringsrörelse här i riket. Uppstår överskott vid försäkringarnas överlåtande skall ur detta i första hand gäldas kostnaden för administrationen och oguldet bidrag till försäkringsinspektionens organisation och verksamhet. Återstoden av överskottet skall därefter om ej Kungl. Maj:t föreskriver annorlunda, efter krigsförhållandenas upphörande överlämnas till den anstalt vars försäkring varit föremål för administration.

Till 4 § i departementsförslaget har med en formell jämkning överförts stadgandet i gällande lags 4 § om rätt för Kungl. Maj:t att låta administration inträda jämväl i vissa andra fall än då jämlikt 2 § förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt att fortsätta livförsäkringsverksamhet här i riket.

I 5 § behandlas det fortsatta administrationsförfarandet i fall där överlåtelse av livförsäkringarna icke kommer till stånd i den ordning som avses i 3 §. I sådant fall skall liksom enligt gällande lag administrationen i normala fall fortsättas så länge krigsförhållandena är för handen eller tills dessförinnan samtliga livförsäkringar upphört. Kungl. Maj:t äger dock besluta om annan ordning, t. ex. förordna om avveckling av administrationsboet. Vid krigsförhållandenas upphörande skall, såvitt ej Kungl. Maj:t bestämmer annorlunda, försäkringsinspektionen till den utländska försäkringsanstalten avge redovisning för administrationen samt, om då livförsäkringar finns löpande, erbjuda anstalten att återtaga rörelsen och därvid övertaga samtliga till administrationsboet hörande försäkringar. Innan sådant övertagande får ske, skall dock anstalten först fylla förefintlig brist i belopp, som skall vara nedsatt jämlikt 6 eller 15 § 1950 års lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket. Har ej anstalten inom två månader från erbjudandet återtagit rörelsen och fyllt bristen, är frågan förfallen. I anslutning till administrationsbestämmelserna i 1948 års lag om försäkringsrörelse har föreskrivits att i sådant fall inspektionen skall anmäla förhållandet till Kungl. Maj:t. På Kungl. Maj:t ankommer att därvid förordna om administrationens fortsättande eller om administrationsboets avveckling genom fördelning av tillgångarna. För det sistnämnda fallet krävs det att Kungl. Maj:t meddelar erforderliga föreskrifter angående avvecklingen och fördelningen.

6 och 7 §§.

Paragraferna, som motsvarar 6 och 7 §§ gällande lag, har avfattats i enlighet med 4 och 5 §§ i förslaget till lag rörande den inländska försäkringsrörelsen.

8 §.

Paragrafen upptager, i överensstämmelse med 6 § i förslaget till lag om den inländska försäkringsrörelsen, nytt stadgande som möjliggör avvikelser från bestämmelser i bolagsordning eller försäkringslagen angående tid och plats för vidtagande av åtgärd.

9—15 §§.

De nya befogenheter för Kungl. Maj:t, som jag förut förordnat för den inländska försäkringsrörelsens del, bör i enlighet med försäkringsinspektionens förslag även kunna utnyttjas i fråga om de utländska anstalternas verksamhet här i riket. Bestämmelser härom har därför införts i lagförslaget om den utländska försäkringsrörelsen. Av förevarande paragrafer har sålunda 9—13 §§ sin motsvarighet i 7—11 §§ lagförslaget rörande den inländska försäkringsrörelsen. De följande 14 och 15 §§ har avfattats i nära överensstämmelse med 13 § respektive 15 § första stycket i sistnämnda förslag.

16 §.

Paragrafen stadgar, i överensstämmelse med 10 § gällande lag, att administrationsbestämmelserna skall, om Kungl. Maj:t inte förordnar om annat, även efter det lagens bestämmelser upphört att äga tillämpning gälla i fråga om försäkringsverksamhet beträffande vilken förbud enligt 2 § eller beslut enligt 4 § meddelats. I fråga om medgivanden och förordnanden, som meddelats jämlikt bestämmelserna i 6—15 §§, ankommer det — i principiell överensstämmelse med vad hittills gällt — på den beslutande myndigheten att avgöra om beslutet skall gälla jämväl efter det att bestämmelserna upphört att äga tillämpning.

17 §.

Paragrafen motsvarar 8 § andra stycket gällande lag. Första stycket sistnämnda paragraf upptager förklaring att med livförsäkring skall förstås jämväl livränteförsäkring och kapitalförsäkring för livsfall. Numera torde det framstå såsom självklart att sistnämnda båda försäkringstyper inrymmes under begreppet livförsäkring. Förklaringen har därför — i enlighet med försäkringsinspektionens förslag — utgått vid paragrafens överförande till den tillämnade lagen.

Enligt 8 § andra stycket nuvarande lag skall vad i lagen stadgas angående livförsäkring äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller för längre tid än tio år. Vid utformningen av bestämmelsen i departementsförslaget har dess tillämplighet begränsats till 3—5 §§ och 16 §. Däremot har 7 och 8 §§ — i nuvarande lag motsvarande 6 och 7 §§ — uteslutits. Skälet härtill är att återköps- och lånerätt som förutsättes i nämnda paragrafer endast förekommer vid vissa typer av livförsäkring men saknar aktualitet när fråga är om annan personförsäkring.

18 §.

Enligt paragrafen, som är likalydande med 9 § gällande lag, ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma den dag, då med avseende på denna lag krigsförhållandena skall anses hava upphört.

19 §.

Paragrafen stadgar, i likhet med 17 § i förslaget till lag rörande den inländska försäkringsrörelsen, rätt för Kungl. Maj:t att delegera befogenheter-na enligt lagen till försäkringsinspektionen.

VI. Departementschefens hemställan

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över de inom handelsdepartementet upprättade båda lagförslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Björn Bergman

Förslag

till

Lag**med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—13 §§ och 17 § äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, skall förordnandet senast före nästkommande riksdagssessions avslutande av Konungen upphävas.

Föreligga eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—13 §§ och 17 § stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

2 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag, å vilket lagen om försäkringsrörelse äger tillämpning, att utan återförsäkring ikläda sig ansvarighet på en och samma risk för högre belopp än som jämlikt bolagsordningen kunnat ske. Inspektionen må även medgiva ömsesidigt försäkringsbolag att överskrida i bolagsordningen angiven begränsning av återförsäkringen i förhållande till den direkta försäkringen.

3 §.

Inländskt försäkringsbolag, varå lagen om försäkringsrörelse äger tillämpning, må inom försäkringsgren, som omfattas av koncession för återförsäkringsrörelse, meddela återförsäkring utan hinder av föreskrift i bolagsordningen om begränsning av bolagets verksamhet till riket eller viss del av riket eller till visst slag av egendom. Återförsäkring som nu sagts må dock ej avse livförsäkring eller annan personförsäkring.

4 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller lån å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäk-

ringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om försäkringsrörelse till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras.

5 §.

Försäkringsinspektionen äger helt eller delvis medgiva inländskt försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, rättighet att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden så ock befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

6 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag att göra avvikelse från vad i bolagsordning eller lagen om försäkringsrörelse stadgas angående tid och plats för vidtagande av åtgärd. Sådant medgivande må dock ej avse föreskrift om talans väckande eller om åtgörande som ankommer på domstol.

7 §.

Konungen äger beträffande viss försäkringsgren förordna, att avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av inländskt försäkringsbolag, skall för bestämd tid eller tills vidare upphöra att gälla.

8 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag meddela förordnande om premies storlek samt, beträffande försäkringsavtal som ej avser livförsäkring, om självrisk att gälla utan hinder av att försäkringsavtal innehåller därifrån avvikande villkor.

9 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag medgiva avvikelser från bestämmelserna i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal, motsvarande försäkringsvillkor eller 16 § lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

10 §.

Konungen äger medgiva försäkringstagare hos inländskt försäkringsbolag anstånd med erläggande av premie under högst tre månader från förfallodagen.

Konungen må ock medgiva inländskt försäkringsbolag anstånd med fullgörande av betalningsskyldighet i anledning av annan försäkring än sådan, varå lagen om krigsansvarighet äger tillämpning.

11 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag förordna, att försäkringstagares underlåtenhet att erlägga premie för brandförsäkring å byggnad, hörande till fast egendom eller tomträtt eller vattenfallsrätt, icke skall inverka å försäkringsgivarens ansvarighet jämlikt försäkringsavtalet.

För fordran å ogulden premie som avser tid, under vilken förordnande enligt första stycket gäller, äger försäkringsgivaren ur den försäkrade egendomen njuta betalning med samma förmånsrätt som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom; dock att förmånsrätt må åtnjutas utan hinder av att premie stått ogulden längre tid än ett år efter förfallodagen.

Konungen äger förordna, att förmånsrätt som nu sagts skall gälla även ränta å oguldet premiebelopp.

12 §.

Finnes anledning antaga, att utländsk försäkringsanstalt på grund av förhållanden, som i 1 § avses, icke kommer att fullfölja avtal, varigenom den meddelat återförsäkring åt svenskt försäkringsbolag, äger Konungen förbjuda svenskt försäkringsbolag att under tid, då bestämmelserna i denna paragraf äga tillämpning, fullfölja avtal, varigenom det meddelat återförsäkring åt försäkringsanstalter, som tillhöra den utländska anstaltens hemland, ävensom att sluta nya sådana avtal med dem.

13 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag förordna om avvikelser från 18 och 21 §§ lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

14 §.

Vid krig, vari riket befinner sig, eller efter det sådant krig upphört äger Konungen i fråga om inländskt försäkringsbolag med avseende å bestämmelserna i 93 §, 205 § såvitt däri hänvisas till 93 § samt i 262 § lagen om försäkringsrörelse föreskriva sådana avvikelser, som kunna erfordras i anledning av kriget.

15 §.

Vid beslut som Konungen eller försäkringsinspektionen meddelar med stöd av 2 samt 4—14 §§ må fästas de villkor som finnas skäligen.

Har försäkringsinspektionen lämnat medgivande enligt 2 § och därvid föreskrivit villkor, skall påföljd, som eljest enligt 288, 320 eller 321 § lagen om försäkringsrörelse är stadgad för överträdelse av bolagsordningen, inträda där sålunda föreskrivet villkor åsidosättes.

16 §.

Försäkring, som under tid då bestämmelserna i 2 eller 3 § ägt tillämpning meddelats med stöd av dessa bestämmelser, skall gälla utan hinder därav att nämnda tid gått till ända.

Det ankommer på den beslutande myndigheten att avgöra, i vad mån medgivande eller förordnande, som meddelats jämlikt bestämmelserna i 4—15 §§, skall gälla jämväl efter det att bestämmelserna upphört att äga tillämpning.

17 §.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att fullgöra vad som enligt denna lag ankommer på Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 21 juni 1940 (nr 541) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.

Förslag

till

Lag**med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—14 §§ och 19 § äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Bli förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är det samma förfallet. Upphör krigsfaran, skall förordnandet senast före nästkommande riksdagssessions avslutande av Konungen upphävas.

Föreligga eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—14 §§ och 19 § stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

2 §.

Finnes anledning antaga, att utländsk försäkringsanstalt, som jämlikt lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket driver sådan rörelse, på grund av förhållanden som i 1 § sägs (*krigsförhållanden*) icke kommer att infria härstädes ingångna förbindelser till försäkringstagare, äger Konungen förbjuda anstalten att under tid, då bestämmelserna i denna paragraf äga tillämpning, fortsätta verksamheten här i riket.

3 §.

Har på sätt i 2 § sägs förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt att fortsätta verksamheten här i riket, skall, där verksamheten omfattar livförsäkring, för tillvaratagande av livförsäkringstagarnas rätt en särskild administration inträda. Med avseende å denna skall i tillämpliga delar gälla vad i 296 §, 297 § 1 mom. och 298 § lagen om försäkringsrörelse finnes stadgat; dock att vad i 297 § 1 mom. fjärde stycket sägs om registrering i stället skall avse tillkännagivande i allmänna tidningarna. Har särskild administration inträtt skall vad i 165 § lagen om försäkringsrörelse är stadgat om förbud mot att meddela nya försäkringar äga motsvarande tillämpning. I fall som här avses må överlåtelse av livförsäkringarna ske, förutom till

svenskt försäkringsbolag, jämväl till utländsk anstalt, som erhållit koncession för livförsäkringsrörelse här i riket.

Där vid försäkringarnas överlåtande uppstått överskott, skall ur detta i första hand gäldas kostnaden för administrationen och oguldet sådant bidrag, varom förmåles i 26 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, varefter återstoden skall, där ej Konungen annorlunda föreskriver, efter det krigsförhållandena upphört överlämnas till den anstalt, vars försäkringar varit föremål för administration.

4 §.

Har utländsk försäkringsanstalt i annat fall än i 3 § avses upphört att driva livförsäkringsrörelse här i riket, äger Konungen, under förutsättning som i 2 § sägs, besluta, att administration på sätt i 3 § förmåles skall inträda. Konungen äger ock med avseende å sådan anstalt besluta, att i denna lag föreskrivet administrationsförfarande helt eller delvis skall tillämpas jämväl vid administration, som inträtt på grund av bestämmelserna i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

5 §.

Kommer icke i den ordning, som avses i 3 §, överlåtelse av livförsäkringarna till stånd, skall, där ej Konungen annorlunda bestämmer, administrationen fortsättas så länge krigsförhållandena äro för handen eller tills dessförinnan samtliga livförsäkringar upphört.

Vid krigsförhållandenas upphörande skall, såvitt ej Konungen annorlunda bestämmer, försäkringsinspektionen till den utländska försäkringsanstalten avgiva redovisning för administrationen samt, om då livförsäkringar finnas löpande, erbjuda anstalten att återtaga rörelsen och därvid övertaga samtliga till administrationsboet hörande livförsäkringar. Sådant övertagande må ej ske, med mindre vid övertagandet förefintlig brist i belopp, som jämlikt 6 eller 15 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket skall vara nedsatt, blivit av anstalten fylld. Har ej anstalten inom två månader från erbjudandet återtagit rörelsen och fyllt bristen, vare frågan förfallen och åligger det försäkringsinspektionen att hos Konungen göra anmälan om förhållandet.

Har anmälan enligt andra stycket gjorts, ankommer det på Konungen att förordna om administrationens fortsättande eller om administrationsboets avveckling genom fördelning av tillgångarna. I senare fallet meddelar Konungen tillika erforderliga föreskrifter angående avvecklingen och fördelningen.

6 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller lån å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäkringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras.

7 §.

Försäkringsinspektionen äger helt eller delvis medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, rättighet att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden så ock befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

8 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, att avvikelse göres från vad i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas angående tid och plats för vidtagande av åtgärd. Sådant medgivande må dock ej avse föreskrift om talans väckande eller om åtgörande som ankommer på domstol.

9 §.

Konungen äger beträffande viss försäkringsgren förordna, att avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, skall för bestämd tid eller tills vidare upphöra att gälla.

10 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, meddela förordnande om premies storlek samt beträffande försäkringsavtal som ej avser livförsäkring, om självrisk att gälla utan hinder av att försäkringsavtal innehåller därifrån avvikande villkor.

11 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, medgiva avvikelser från bestämmelse i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal, motsvarande försäkringsvillkor eller 16 § lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

12 §.

Konungen äger medgiva försäkringstagare hos utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, anstånd med erläggande av premie under högst tre månader från förfallodagen.

Konungen må ock medgiva anstalt som i första stycket sägs anstånd med fullgörande av betalningsskyldighet i anledning av annan försäkring än sådan, varå lagen om krigsansvarighet äger tillämpning.

13 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, förordna, att försäkringstagares underlåtenhet att erlägga premie för brandförsäkring å byggnad, hörande till fast egendom eller tomträtt eller vattenfallsrätt, icke skall inverka å försäkringsgivarens ansvarighet jämlikt försäkringsavtalet.

För fordran å ogulden premie som avser tid, varunder förordnande enligt första stycket gäller, äger försäkringsgivaren ur den försäkrade egendomen njuta betalning med samma förmånsrätt som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom; dock att förmånsrätt må åtnjutas utan hinder av att premie stått ogulden längre tid än ett år efter förfallodagen.

Konungen äger förordna, att förmånsrätt som nu sagts skall gälla även ränta å oguldet premiebelopp.

14 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, förordna om avvikelse från 18 och 21 §§ lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

15 §.

Vid beslut som Konungen eller försäkringsinspektionen meddelar med stöd av 6—14 §§ må fästas de villkor som finnas skäligen.

16 §.

Har jämlikt 2 § förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, att fortsätta verksamheten eller har beslut meddelats jämlikt 4 §, skola, såvitt ej Konungen annorlunda förordnar, bestämmelserna i denna lag rörande administrationen äga giltighet jämväl efter det att ifrågavarande lagbestämmelser upphört att äga tillämpning.

Det ankommer på den beslutande myndigheten att avgöra, i vad mån medgivande eller förordnande, som meddelats jämlikt bestämmelserna i 6—15 §§, skall gälla jämväl efter det att bestämmelserna upphört att äga tillämpning.

17 §.

Vad i 3—5 §§ och 16 § stadgas angående livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller längre tid än tio år.

18 §.

Konungen bestämmer den dag, då med avseende å denna lag krigsförhållandena skola anses hava upphört.

19 §.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att fullgöra vad som enligt denna lag ankommer på Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 21 juni 1940 (nr 542) med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 januari 1959.

Närvarande:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 21 januari 1959 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 december 1958, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. samt

2) lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen G. Borggård.

Lagrådet yttrade:

Förslaget till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.

7 §.

Det förutses att läget kan bli sådant, att försäkringsbolagens verksamhet måste starkt begränsas. Verksamheten anses därvid böra inriktas huvudsakligen på det eller de områden som tillmätas den största betydelsen, medan verksamheten inom andra försäkringsgrenar skulle temporärt nedläggas. För att detta må kunna ske utan hinder av ingångna avtal föreslås i denna paragraf, att Konungen skall äga att beträffande viss försäkringsgren förordna, att avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av inländskt försäkringsbolag, skall för bestämd tid eller tills vidare upphöra att gälla.

Mot det sålunda utformade förslaget ha i vissa yttranden anförts allvarliga betänkligheter och erinrats att det åsyftade ingripandet mot redan ingångna avtal borde medgivas endast i händelse av krig eller krigsfara.

Lagrådet, som delar dessa betänkligheter, kan icke finna att med den föreslagna lydelsen tillräckligt inskräpts kravet på en restriktiv tillämpning. Enligt lagrådets uppfattning bör den nödsituation, som avses med stadgandet och som utgör en förutsättning för att det åsyftade ingreppet i bestående avtalsförhållanden må anses försvarligt, klart framhävas i lagtexten och sålunda den begränsning som bör utmärka stadgandet tydligt komma till uttryck. Detta synes kunna ske, därest stadgandet erhöles den lydelsen, att Konungen äger meddela där angivet förordnande, om på grund av förhållanden, som i 1 § avses, finnes oundgängligt att starkt begränsa försäkringsverksamheten i riket.

Enligt vad försäkringsinspektionen uttalat torde Konungens förordnande närmast komma att innebära, att de berörda avtalen upphöra att gälla först vid utgången av den tid, för vilken premie erlagts. Med hänsyn till ovissheten i de situationer, i vilka lagbestämmelsen kan bli aktuell, har denna visserligen erhållit en så allmän avfattning att Konungen har fria händer, men tydligt är att, om avtal upphör att gälla före utgången av den tid för vilken premie erlagts, försäkringstagaren i en eller annan form måste erhålla gottgörelse för vad han erlagt för mycket. I anslutning till förordnande om att avtal skola upphöra att gälla bör Konungen därför meddela bestämmelser om vad därvid är att iakttaga beträffande försäkringstagares rätt. Lagrådet hemställer, att en erinran härom upptages som en andra punkt i paragrafen.

10 §.

Enligt första stycket äger Konungen medgiva försäkringstagare anstånd med erläggande av premie under högst tre månader. Den i andra stycket stadgade möjligheten att medgiva försäkringsbolag anstånd med betalningsskyldighet skulle enligt motiven avse samma tid. Lagrådet hemställer, att denna tidsbegränsning kommer till uttryck i lagtexten genom att orden »under högst tre månader» upptagas jämväl i andra stycket.

15 §.

Enligt 15 § andra stycket skall — om försäkringsinspektionen lämnat medgivande enligt 2 § och därvid föreskrivit villkor — påföljd, som eljest enligt 288, 320 eller 321 § lagen om försäkringsrörelse är stadgad för överträdelse av bolagsordning, inträda där sålunda föreskrivet villkor åsidosättes. För att undvika användning av ordet påföljd i en betydelse, som avviker från numera gängse terminologi, hemställes att uttryckssättet här jämkas till överensstämmelse med det som kommit till användning i 24 § av den samtidigt föreslagna lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring. Efter denna jämkning i nu förevarande styckes lydelse skall, om villkoret åsidosättes, vad i 288, 289, 320, 321, 323 och 324 §§ lagen om försäkringsrörelse är stadgat för överträdelse av bolagsordningen äga motsvarande tillämpning.

**Förslaget till lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse
här i riket vid krig m. m.**

Lagrådet hemställer, att 9 § ändras på motsvarande sätt som ovan angivits beträffande 7 § i förslaget till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. samt 12 § på samma sätt som angivits beträffande 10 § i nämnda förslag.

Ur protokollet:

Clas Amilon

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
6 februari 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 27 januari 1959 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 19 december 1958 remitterade förslagen till

1) *lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.*; samt

2) *lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.*

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden följande.

Självfallet bör de i 7 § lagen med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse och i 9 § lagen om den utländska försäkringsrörelsen stadgade möjligheterna att ingripa i gällande försäkringsavtal begagnas blott i sådana nödsituationer som gör ingripandet oundgängligt. För att i görlig mån tillmötesgå de betänkligheter i denna del som yppats i de av lagrådet åberopade remissyttrandena har också i det remitterade förslaget införts den begränsningen att lagstiftningen, då krig eller krigsfara ej föreligger, inte skall kunna sättas i tillämpning annat än med riksdagens samtycke. Jag har intet emot att denna restriktivitet ytterligare betonas genom de jämkningar i lagrummen som lagrådet föreslagit. Jämväl vad lagrådet i övrigt påpekat torde böra iakttas. Härutöver torde vissa redaktionella jämkningar få vidtagas.

Föredraganden hemställer härefter att de sålunda ändrade lagförslagen måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Pierre Vinde